

Milahabba jacyle Wau loo dhintaa?

CILMI BOODHARI
ivo HODON

dote:

RASHID MOXAMED SHABEEB

MA DHABBA JACAYL WAA LOO DHINTAA?

Q o r e :

RASHIID MAXAMED SHABEELE

Xuquuqda Buugani waxay kayd u tahay Qoraha

**Waxa lagu daabacay
Wakaaladda Madbacadda Qaranka**

Muqdisho Oktoobar 1975

*Iftiinka uma soo baxo ninkii
iilka jiifsadaye,*

*Wixii kaa adkaadaaba waa
aakhiro kale e,*

*Waa laygu eemaray cishqiga
inaan ku ooyaaye,*

*Allahayow afkaygiyo sideen
aadmiga u eeday,*

BOODHARI

M A H A D N A Q

Tan iyo goortii aan bilaabay qorridha Buugan ka waramaya taarikhdi jacylka ahayd ee uu mutay Cilmi Boodhari sanadku markuu ahaa 1931-1941 kii ee tiiraa-nyada lahayd, Hodon darteedna ula godgalay, waxa si kacaanimo iyo jaallenimo ah iila hawl galay dad aad u fara badan oo ku nool dalkeena ballaaran ee Soomaaliya.

Waxaan sidaasdarteed u mahad celinayaa dhammaan dadkii aan gacanta weyn ka helay.

1. *Dhammaan Madaxda Wakaaladda Madbacadda Qaranka Muqdisho iyo Shaqaalahaba gaar ahaan Madaxda Farsamada Gacanta oo ahayd meesha gacanta ku haysay, hirgalisayna qorridha Baarista taariikhda, iyo Buugga daabiciddiisaba.*
2. *Madaxda Wasaaradda Warfaafinta iyo Hanuuninta dadweynaha oo kaalin ka qaadataay Buugan hawlihiisa.*

Aabbahay, Jaalle Maxamed Shabeele wuxuu aad iyo si tafatiran uga waramay taarikhda waxaanu ku leeyahay qayb aad u weyn, kana mid yahay dadka ay ku saabsantahay taariikhdu.

Jaalle Muuse Carab oo ahaa Cilmi saaxiibkiis wuxuu si ballaaran ii siiyay tixraaca sheekada iyo dhammaan wixii gabayo ahaa ee Cilmi tiriay.

Gudoomiyaha dagmada Boorame Jaalle Dhamme, Maxamed Yuusuf (AFRIKAANI) oo ahaa guddoomiyaha Degmada Hargeysa oo si kacaanimo ah hawla fara badan iila qabtay goortaan Baarayey taariikhda.

Maamulaha laanta Raadiyo Hargeisa iyo Jaalle, Cusmaan Maxamed Bullaale oo qaaday dhammaan wixii sawiro ahaa ee taariikhda ku lug lahaa, iyo Jaalle Rikardo Komasi oo aad ugu hawhooday qurxinta Jaldiga sare Buugga iyo Jaalle Saciid Saalax Naaji oo dhammaan

sameeyey sawirada gacanta ee Buugga ku jira.

Gudiga Loo xilsaaray af soomaliga ee ka tirsan Wasaaradda Hiddaha iyo Taclinta Sare.

Gudiga Baarista Bugaagta iyo Filimmada, Jaalle, Sayban Ducaale iyo Jaalle, Amina Cige Axmed oo garaacidda Makiinadda aad uga shaqeyey.

Dhammaan dadkaasu aad bay u mahadsanyihiiin.

QORE

(RASHIID MAXAMED SHABEELE)

A R A R

Layskuma hayo in Cilmi Boodhari iyo Hodon ay noqdeen halhayska jacayl ay halabuuradu ku hadaaqaan tan iyo intii ay taariikhdaasu soo taxneydba waa lagu tasbiixsanayey labadaa magac, marar badan ayey isku lammaanshaan hal abuuradu laba laba qof oo kale lagana dhaxlay sheekoooyinkooda suugaanta af Carabiga, waxaynu ka maqalaa Cantar iyo Cabla amase Qeeys iyo Leeyla.

Cilmi iyo Hodon gaar ahaan waxay u noqdeen lammaan Soomaaliyed oo kuwa kale ka xiga, sidaas darteed ayaa Carrabku aad u qabtay, aad bay u badan yihiin hal abuurada markay maansada jacayl soo hadal qaadaanba ku halqabsadaa lammaanka ama midkoodba.

Waxase aad ii xiise galiyey abbaarkii Saciid Saalax Axmed oo isaga aad moodo in magaalada Berbera gebi aahaanteeduba uga dhigan tahay walax jacayl, ama ay aad u xusuusiso sheekada Boodhari, taasna waxa ku tusinaaya Jaalle Siciid sida uu heestiisii Berbera Boodhari ugu soo afgooyey, heestaa soo ku timi mar ay Kuliyadda Lafoole koox ka tirsani kula warrengayeen dalka riwaayadii «aqoon iyo afgarad» 1972kii, ayaa hal abuuro dhawr ahi oo kooxdlu lahayd ninba meal hibtey hibashadaasaa ninba habeenkiisii hadiyad uga dhigay magaalaada u ku tilmaantay tabaalaha jacaylkiisa, waa markii Hadraawi lahaa «anigaba togdheerbaa taajku iiga muuqdaa», waa markii uu Maxamed Xaashi Dhamac «Gaariye» ku taamayey «Hiboo dooxa herar cagacageeyneysa», markaasaa Siciid Saalax isna bidhaanta kalgacaylka ka arkey Berbera oo yiri:

**Barashada mid uun baa
Bukta kugu abuurtoo
Baxad soore iyo Webi
Bixisadu ku gelisaa.
Hadba baala daymada
Bidhaan aragti keliyaa
Naftu baalal yowdaa**

Jacayl kugu balaadhaa
Baahiduna waxay tahay
Beledkii samaayee
Baxsan ay ku noolayd
mar inaan ku booqdaa.

Bilicsami waxay tahay
Barwaaqada wajinaha
Buurto Caleenliyo
Bixin duule laaleeys
Beeraha manja Casiyo
Biyyihii Dubaareed
Batalaale xeebtoo
Beriyadii dhacaysoo.
Noobiyadu baxaysoo
Dayixii bidhaamoo
Badhtankooda joogtaa
Aragtida ka bogataa

Waxa loo buseelaa
Badda xaaxigeediyo
Badhtamaha magaalada
Barta dhamasta weyn loo.
Naftu baafinaysoo
Baxsan ay dhex joogtee
Berberi hadday tahay
Baradii jacaylkee
Boodhari ku aasnaa
Ka bad baadimaayee
Anna inaan ku biiraa
Maanta layga baqayaa

Jaalle, Saciid Saalax isagoo isku dayey inuu quruxda degmada Berbera wada muujiyo, meelaha bilicsan oo degmada ku yaala wada tilmaamay, goobaha ku caanka ahna wada Carabaabey, hadana kama uu bogon dareenkiisii ilaa uu ku

afooyey heestiisa halqabsiga Boqorka Jacaylka, Baqdin uu ka qabana muuijey in la bud dhigo oo Boodhari barbarkiisa lagu aaso, taasna waxaad moodaa in hal abuurkaasu ka afti celiyey Su'aashii ahayd «Ma dhabba Jacayl waa loo dhinta ?» oo uu leeyahay «Haa waliba kan Barbara ka bilaabma».

Heestaas oo kaliya ma ahee maasooyinka Jacaylka ee uu ku soo qaaday Boodhari waxa kalo ka mid ah heestiisii «A-FEEF»

Hadimada jacaylkiyo
Haydaarta waayuhu
Waa kuwii horeetaba
Boodhari haligayee
Waxa kaloo ka mid ah markuu lahaa

Damqashada jacaylkuba
Dareen gaara weeyoo
Wax qudhaa daweeeyoo
Mid kaloo lagugu dayo
Dubaaqada bogsiisana
Dhaaxaa la dayrshoo
Loo daadaheeyoo
Cilmi baan ku daaleen
Aakhiro darteed Hodon
Iil kuma danbeeyeen

Gabaygiisiina waa tuu ku lahaa:
Geddaan dhabadka waayaha jacayl
waa gantaal camale,
Mar hadaaney kula garan
miday laabtu gocaneysey,
Gilgilashadana kaagama hadhiyo
geedaad ku xoqdaaye
Wax kalood geftaba Amin dambaad
gudo awoodaaye

Gadaal kama qalayside haddaad

gacaladaa seegto,
Booradhi gediisii ayuu
kula gu'doomaaye.

Qore:
Rashiid Maxamed Shabeele

Heestan Hud hud waxay noqon doontaa furitaanka Buuga taariikhdi Cilmi Boodhari iyo Hodon ka sheekcenaya waxana tiriay Maxamed Ibraahiim «Hadraawi» sanadu markay ahayd 1971 isaga oo socdaal ku tagay magaalada Berbera, wuxuuna ka dul tiriay «Qabrigii Cilmi Boodhari» waana hees calaacal ah.

H U D — H U D

<i>Boqorkay huq iyo ciil</i>	<i>Hagardaamo lumisow</i>
<i>Hadimada kalgacalka leh</i>	<i>Cilmigii u hoydow</i>
<i>Haawraarta maansada</i>	<i>Iyo hogga tusaalah</i>
<i>Heesaha baroorta ah</i>	<i>Halqabsiga jacalkow</i>
<i>Hambalyiyo salaan iyo</i>	<i>Hibo iga guddoomoo</i>
<i>Kolley waan hubaayoo</i>	<i>Haawlihii adduunyada</i>
<i>Heeshay aaya Hoodee</i>	<i>Hal yar aan ku toydee</i>
<i>Jannadii ma huruddaa?</i>	<i>Hadh qabow ma jiiftaa?</i>
<i>Hoobaan ma gurataa?</i>	<i>Habla xuural caynii</i>
<i>Sow kuma Heesaan?</i>	<i>Waxa aad la haysaba</i>
<i>Hoo kuma yidhaahdaan?</i>	<i>Hor Ilaahay adigiyo</i>
<i>Hodon maysku aragteen?</i>	<i>Maysdhaafsateen hadal?</i>
<i>Bal maxaan haweenkiyo</i>	<i>Dumar ugu hiloobaa!!</i>
<i>Ama kula heshiyaa</i>	<i>Ugu hagar la'aadaa</i>
<i>Sow tay hirbeen iyo</i>	<i>Hogol aan da'ayn iyo</i>
<i>Horo aan biyo lahayn</i>	<i>Hanfi kugu aroorsheen</i>
<i>Adigoo harraad qaba</i>	<i>Hiyigaaga kiciyeen</i>
<i>Sow tay ku hawleen</i>	<i>Hengelaha ku saareen</i>
<i>Hammi kugu abuureen</i>	<i>Hurdo kaa kexeeyeen</i>
<i>Gudeur kuu hillabeen</i>	<i>Hogga kugu dabooleen</i>
<i>Hore kuugtu riixeen</i>	<i>Hadaan ku koriyeen</i>

HOOS KUUGU TUUREEN

<i>Sow tay ku heereen</i>	<i>Ku Jareen halbow laha</i>
<i>Bacad kugu halgaadeen</i>	<i>Cidla kaaga hoydeen</i>
<i>Ku dhigeen habaaskee</i>	<i>Hororki iyo waraabuhu</i>
<i>Hilbahaaga seenteen</i>	<i>Haadda iyo xuunshadu</i>

HANBADAADA JIITEEN

*Waxaan ugu hamranaya
Naaskii habreed baa
Walle howlahaan galoo
Dumar lama haweysteen
Hanti lagama dhiibeen*

*Hocyaa ka dhalatoo
Iiga hiilinaayee
Iyo heegaanta aan dhigo
Ragba ma hungureeyeen
Guri laguma hoysteen*

HADAL LALAMA YEESHEEN

Fagaara walba arinkeeda lagu fadhiyaa, faras walba Kooriisaa loo yeelaa, Socoto waliba foolkeedey u jeeddaa, Fikred walba abbaarteedaa loo eegaa, irid walbana furaheedaa lagu dayaa, wax waliba wixii ku habboon baa lagu habeeyaaye Kitaabkan ku magac baxay «Ma dhabbaa jacayl waa loo dhintaa».

«Boqorkii jacaylku», xundhur u yahay furaha ugu habbn ee lagu balaqo iridiisa, wa aragtida qotada dheer ee ay ka qabaan abwaanda Soomaaliyeed, lays kuma hayoo Hodan iyo Cilmi waa hawraarta hal abuuradu ku habeeyaan halqabsiga jacaylka.

Hud-Hud waa ka gaar hadal hayn gaaban, waayo Hud-hud waa Shimbirkii fariinta lagu heenseeyey haaddey oo hawada ka baxay dhulka hoos u togey, wuxuu sii hadaafaba halkii loo diray iyo hooygii aakhiro ee Cilmi lagu hubey gaa-dhay, dabadeena habsami u gudbiyey fariintii Maxamed Ibrahim «Hadraawi»

Abwaanku wuxuu hud-hudkaa diray 1971kii, Isagoo ka mid ah Kooodii «Barkhad Cas» ee waagaa Booqashada ku tag-tay Berbera, Hadraawi iyo dhawr Saaxiibadiis ka mid ahi waxay istuseen inay lagama maarmaan tahay booqasho lagu tago qabriga «Boqorka Jacaylka» Cilmi Boodhari.

Goor barqa ah ayaa lays dul taagey qabrigaa ama Beertaa Jacaylka, Hadraawi isaga waa la noqon weydey in «Faataxada iyo Qulluhu wallaha» loo noqo oo kaliya lagu dhaafo, dareen-ka xadantooday, maansadii Cilmi ku tasbiixsan jirey in duca-dda loo raaciyo ayuu dareemay, halkaasuu heestan Hud-hud qabriga dushiisii ka daliiliyey, isla habeekiina jawaabtii ba hurdada loogu keenay oo uu ka tiriyey heestaa kale ee «haatuuf» ee Cilmi ku soo tafatiray tibaaxdii tooyashooyinka hud-hud.

H A A T U F

Cilmi soo hogiisii	Hindisihi imuu geeyn
Hambalyiyo salaam iyo	Hees soo umaan tiran
Halka uu ku noolyahay	Hinti wuxuu gudoontay
Hor ilaahay ugu tagey	Hubi sow ismaan odhan
Hodon soo ma weydiin	Shaw waa nin hooydoo
Ifka taar la haystee	Ka ma helin jawaabtii
Xalay fiid horaadkii	Saw haatufkiisii
Hud hudkii u soo diray	Gacan haadiskiisii
Kama Halacsan sheedoo	Hurin bey la socotoo

Kama hadhin barbaartii

Sow maan hor galinoo	Hay haato maan geeyn
Dabadeedna haybtii	Haye kaw ma'aan odhan
Wuxuu yiri hal yeeygii	Ama haada soo faray

Ku bilaabay heestee

Ninka ila hadlaayee	Ii soo hiloobee
Hawdkiyo Xabaalahaa	Hiilkaygu keenee
Hambalyada i siiyee	Hoga iiga yeedhaw
Habdhaeeda Maansada	Idigaa higaadshee

Anigana war iga hoo

Waxay hawli joogtaa	Ama lagu haraadaa
Hanad lagu cidhiidhyaa	Hanti lagu gumeystaa
Dumar hodo leeyahay	Ragga hoose u eegaa

Hoogtada Adduunyee

Halaka aan ku noola-hay	Jano weeye Hodonoo
Hurdo lagu dhargaayo	Qofka samir hambaystaa
Gudka kuma hungoobee	Ifka hadimadiisiyo
Dhibtu wey horeeysoo	Ma horaanka aakhiro
Anigaa ku haystoo	Guri hoos qabawbay

Halabtaydu taalaa
 Onkod iyo hilaac baa
 Haro aan go'ayn baan
 Hoobaan bislaataan
 Ishu halacsanaysaa
 Sida hooyo wiilkeed
 Haaneedka soosiyo
 Hodon iyo jacaylkeed
 Dar kalaa haweyyoo
 Haasaawiyaayoo

Hogol bey kor joogtoo
 Dusha iga hadheeyoo
 Darayaan hadhuubkoo
 Haqabli'i dhex joogaa
 Nafta waxaan u habaya
 Naasaha horaadkiyo
 Nirig hoota nuugee
 Dani igama haysee
 Hablo xuural cayaan
 Huwanahay taftoodoo

Lagu yidhi u heesoo

Geelii hor weynbaa
 U hayaa wadaantoo

Igu soo hor manayoon
 Hawlbay sugaysee

Haye nabad walaalow

Vareysigji aan la yeeshay Hooyaday 1966kii.

«Illaahay naxariistii jano ha siyee»

Sanadu markay ahayd 1966kii aniga oo dhigta dugsiga dhexe ee magaalada Berbera ayaan aad u jecleestay inaan weydiyo Cilmi Boodhari jacaylkiiisiifikradda ay ka qabto, muddo anigoo garan la' si aan su'aashaas hooyaday u weydiyo ayaan maalintii dambe iyadoo ay tahay goor galab ah saacaduna tahay 5:15 ayaan furtay Idaacadda B.B.C. nasiib wanaagaya waxa igaga soo baxay barnaamij uu aad uga faalloonayay Cusmaan Sugule oo ka tirsan qaybta Idaacadaas wuxuu Barnaamijkaa suku saabsanaa taariikhdi Cilmi Boodhari iyo Hooyaday Hodon.

Hooyaday markaas waxay ii jirtay ilaa afar tallaabo, anigoo aad ugu faraxsan Barnaamajkaas ayaan la soo kacay Raadiyowgii oo la garab fadhiistay.

Si fiican ayaan u wada dhageysanay waliba Hooyaday way qoslaysay marmarka qaarkood.

Goortii uu dhammaaday Barnaamijkii ayaan aad ugu dhiiraday inaan Hooyaday su'aalo weydiyo, kuwaasoo ahaa kuwii aan muddo ba kula dhici waayey.

«Hooyo maxaa ka jira sheekadan aad maqlaysay ?»

«Sheekadee Hooyo ?»

Bay iigu jawaabtay.

Anigoo indhaha ka gibidh-gibidh siinaya ayaan idhi : «waxaan dad aad u fara badan ka maqlay inuu nin la odhan jiray Cilmi Boodhari ku jeclaaday oo Hooyo kuu gabyay oo dabadeed dartaa u dhintay ee Hooyo maxaa ka jira ?»

Hooyaday aad bay iila yaabtay maxaayeelay weli carruurtay dhashay sidaas oo kale ama wax u eg may weydiin si aan

qudhaydu filayn oo aad u macaan ayey hooyaday iigu jawaabtay

«Cilmi hooyo aniga oo aad u yar ayaa la iiga maaro waayey oo meelkasta gabay iiga tirihey, oo meelkasta hadaladiisii iyo gabayadiisii gaareen, qoyskayaguna aad bay uga xumaadeen oo ma ay u riyaaqin aniguna sidaas oo kale ayaan ahaa oo wax kale ba daayo aqoon ama wax na dhex maray ma jirin.»
«Laakiin hooyo miyaadan arag Cilmi, ileen hooyo arag la'aan kuma jeclaadeene ?»

«mayee hooyo waan arkay Cilmi oo dhawr jeer baan tagay meel uu ka shaqeen jiray oo Rootiga lagu gado wax hadal ah oo gaar ahaan iga soo gaarayna anoo hor taagan ma jirin, mida kale waagaas aan dukaanka tagi jiray waxaan ahaa inan aad u yar oo haasaawe wuxuu yahay ba aqoon. Isna wey u muuqatayo ilama hadli jirin inuu i eego mooyaane.

Eegmadaa qudheeda maan garanayn oo nin iskakay eegaya ayuun baan u haystay wax aniga qiimo ahna ilama lahayn isaga se shaw qaali bay ku ahayd eegmada.»

kaw dheh hooyo ? Waagii dambe ee laga maqlay Hodon baan jecelayah horteed isaga oon i arag muddo 3 (sadex) bilood ku dhaw ayey soo baxday arrintii oo dhan ka dibna hooyo ima arki jirin mana arki jirin, gabay aan maqlo mooyaane. Markaasna waxaan ahaa gabar xoogaa yar kortay oo la iima ogoleenba inaan dibadda gurfiga uga baxo, hooyo runtu waxay tahay dhadhanba aniga ilama lahayn waxyaabahaas oo waxaan ahaa gabar yar oo loo talinayo.»

«waxa kale oo hooyo jirtay inay dad fara badan oo ahaa hablo aan isku waqtii ahayn inay ii imaan jireen oo qaarkood iku odhan jireen "Hodonay maad Cilmi u naxdid oo nolosiisa badbaadisid daawo kale aan adiga ahayn ma laha e?"

«Sidaas markay iku leeyihii iyaga ayaan ku qosli jiray

oo waxaan adhan jiray "naa ila dhaafa waxan aad ku hadlaysaan."

«Hooyo gabay aan maqlay oo Cilmii Boodhari kuu tiriyeey waxaad moodda inaad kulmi jirteen?»

«Muxuu ahaa gabaygaad sheegaysaa anigu inaan maqlo mooye ma qaban jirine?» ayey igu tiri.

Intaas markaan isdhaafsaney jawaabna hooyaday iga sugayso ayaa waxa i galay baqdin iyo xishhood dhididna ku soo joogsaday wajigayga, waxaan ku dhawaadey inuu hadalku iga kala lumo, waxana iigu wacnaa maskaxdayda waxa ku soo dhacday mar qudha «Ma hooyadaa baad weydiinaysaa wixii lagula haasaawi jiray?»

Hasayeeshee, dib ayaan isugu noqday oo waxaan gartay inay arrintu sidaas ahayn.

Candhuuf, intaan dib u liqay ayaan gacanta madaxa saaray sidii aan gabaygii ilawsanahay, markaas aan idhi:

**Haday ili wax qabanayso oo lagu qaboobayo
Oo qurrux la daawado mar uun aadmi ku qancaayo
Hablayahaw, qatraba soo arkiyo qaararkii Hodone,**

Halkaas markaan marayo baan joojiyey gabaygii, dabadeed su'aashaydii baan dib ugu soo laabmo waxan idhi: «Hoooyo markuu leeyahay»

**Hablayahaw, Qatraba soo arkiyo
Qaararkii Hodone,**

Muxuu ugala jeeday: «Qaararkii Hodone?»

Haa gabaygu wuu jiray oo Subax anigoo guriga ka shaqeennaya oo ay tahay goor barqo ah ayaa sadex hablood guriga iigu

yimaadeen, waxaana guriga joogay hablaha aan wada dhalanay goortay xoogaa nala fadhiyeen ayey soo hadal qaadeen Cilmii Boodhari dabadeed gabaygii bay ii mariyeen qaararka aad sheegaysona wuxuu ugala jeeday markaan yaraa ee dukaanka aan rootiga ka dooni jiray soo muu arki jirin gacmahayga wajigayga qoortayda ileen waxaan ahaa inan yar oo badi maan qaadan jirin wax hagooga haddaan qaatana si haboon uma hagoogan jirin : «Haa haa, waan gartay hase yeeshi Hooyo gabayadiisu wey badnaayeen waxana jira gabayo kale oo aad moodo inuu adiga wax kaaga jeedey sida anigu aan u dhuuxay, kuwaas hooyo wax ma iiga sheegi kartaa?»

«Ma garanayo anigu ye bal mari gabaygaad sheegayso?» ayey iigu jawaabtay, qalbi xanuun weynaa, dabadeed waxaan bilaabay gabaygii oo aan ka bilaabay meel dhexe, wuxuu yiri hooyo:

**Iftiinka uma soo baxo ninkii iilka jiifsadaye,
Wixii kaa adkaadaaba waa aakhiro kale e,
Waa laygu eemaray cishqiga inaan ku ooyaaye,
Alahayow afkaygiyo sideen aadmiga u eeday
Madhabtaba ma galo ruux hadduu aamin gooys yahaye,
Axdigaad ka booddhaa janada ooda kaa xidhiye
Adigiyo ashahaadaadu weys ku alla seegteene
Haw oonsan aakhiro waxaad ururstaa yaale.**

«Dhab weeye, Kamaad soo bilaabin se madaxa ce meel dhexe ayaad kaga qabatay · soo sidaa u garanmaysid?» ayey igu tiri.

«Haa, waan ogahay hooyo, ee inta iga yaabisay ee ula jeedadda aan saari waayey uu ka lahaa ayaan ka soo qaataay».

«Aniga qudhayda waxa jirta inaanan gabayo fara badan oo uu ii tiriyeey garan ulajeeddada uu ka lahaa,» wey dhici kartaa hooyo, ee muxuu ugala jeeday markuu lahaa,

**Madhabtaba ma galo ruux haduu aamin goeys yahaye,
Axdigaad ka booddaa janada ooda kaa xidhiye,
Adigiyo ashahaadaadu weys ku alla segteene
Haw, oonsan aakhiro waxaad urursataa yaale.**

Waxa iiga dhadhantay gabaygan hooyo inaad adigiyo Cilmi ahaydeen sidii laba qof oo axdi meel dhigtay oo daba-deed aad adigu ka baxday oo axdigii goeysey sida uu gabay-gan ku sheegayo.

Bal, hooyo adigu wax iiga taataaban karaysaa ?
«Ma gabayga intiisa hore mise intan aad i weydiisay ?»
«Midba», ayaan ugu jawaab celiyey.
Gabayga wuxuu kula hadlayey niman qoyskooda ah tu-

saalo na siinayey in hadii uu naag uun doonayo ay joongan hablo aad u fara badan oo ilmaabityaashiis ah ee aanu u jee-din aniga mooyee, eedayna afkiisa iyo dadkuu aaminay ec uu u xog sheegan jiray moodayeyna inay wax la qabanayaan ee la yaabey waxa uu ku hadlayo, runtiina waxay dadku odhan jireen «Ina mariya aan soo daawano kii Cilmi ahaa ee duryami jiray». anigu imaba wax aflagaado ah oo iiga tagay ma jirin, waxa se aan maqli jiray dad qoyskayaga ka mid ah oo guriga ku sheekeysanaya waxayna hadalkooda ku soo goeyn jireen «Ma inuu miyir qabaad moodeysaan, wuu waalan-yahaye?»

Aad iyo aad anigoo sheekada dhagta ka maalaya ayaa waxa na soo dul joogsaday Aabbahay oo shaqo ka soo baxay. Halkii baan isla markiiba sheekadii ku xiray anigoo aad uga dharagsan heerka ay hooyaday ka taagnedyd jaceylkii Cilmi.

Muddo ayaa ka soo wareegtey goortii aan hooyaday ka wareeystay jacaylkii Cilmi Boodhari, inkasta ooy hooyaday ku dadaalaysay inay i qanciso sheekadana si fiican ii garansiiso, waxay uun aniga iila ekayd wax aan bisleen, oo waxaan og-soonaa in arrintu intan ka sii qoto dheertahay sida dhagahayga ku soo duul-duusha marka ay dadku ka sheekeynayaan.

Dhab ahaan waxaan uogaad in anoo ku dhirrada wey-diinta mooyee aanay hooyaday iiga warraameyn. Jacaylkii Cilmi Boodhari, waxa se waddo ii noqotay wareeysigii hore aan ula yeeshay, suurta galna iiga dhigtay inaan markasta ku soo qaadi karo.

Waxa la yidhi «Abbeesada farta loo tagaa farnaxay u boodaa». Habeenkii dambe ayaan Aabahay ugu imid isagoo guriga hortiisa kursi u yaalo oo fadhiya, halkii baan soo qaatay kursi oo garab dhigtay Aabbahay, xoogaa haddii aan fadhi-ney ayaan Aabbahay ku idhi; horta Aabbo «Ninkan Idaa-caddu ku heestaa muxuu ahaa ee dadkuna had iyo jeer ka sheekeeyo?» «Ninkee, magaciis?»

Waxa la yidhaahddaa Aabbo, «Cilmi Boodhari». Aabbahay hadalkii ayuu is dhaafiyoo wuxuu la soo baxay sigaar iyo taraq ugu jirey jeebkiisa sare ee shaarka, markaasuu shitay oo tarraqii iyo Sigaarkii is dul saaray intii uu Sigaarka shidana-ney ee uu iga aamusnaa waxa madaxeyga ku soo dhacay dhawr fikradood oo kala geddisan, baqdina Illaahay wuu i gelshay intii ugu dambeeysey oo waxaan aad uga shakiyey aamuskii uu iga aamusnaa, sidii aan filayey ayey u dhacday wuxuu intuu aad iyo aad ii eegay yidhi; « Miyaadan caawa buugaagtaada akhrisaneyn habeen kasta ma wareeg iyo filim uun baad ka shaqeynaysaa?» Orodoo wax akhriso.

Anigoo dhididsan ayaan sadhigii ka kacay oo deg-deg u galay guriga xoogaa ayaan isku canaantay su'aashaa aan wey-diiyey iyo sida Aabbahay iigu jawaabay, waagaas waxaa aniga iyo Aabbahay na dhex yaalay xoogaa dhibaato ah, waxan cabi jirey Sigaarka anigoo Dugsiga dhexe ku jira qaadkana waan cuni jirey, markaasaa Aabbahay iigu ogaaday waxyaabahaas oo dhan, muddo ayuu igala' hadli jirey oo iga waani jirey da-badeed waa la iiga maaro waayey inaan daayo. waxyaabahaas aan cadaystay sidaas darteed ayaa aabahay ii cadaadin jirey oo badi wuxuu u fiirsan jiray waxyaalaha aan ku ka kacayo,

Muddo, ka dib ayaa aabbahay arkay inaan ka soo ranyeyn, joojin karayna waxa kan, dabadeed intuu ii yeedhay maalin maalmaha ka mid ah ayuu aad iila hadlay isagoo taataabanya xumaatada ay ii leeyihii sigaarka iyo qaatkuba isla maalintaas ayuu aabbahay wuxuu i siiyey xabad sigaar ah, wuxuuna ku soo gooyey hadalkiisii «waxaan xabadan kuu siiyey aad bay iigu muuqataa waana hubaal inaad daynayn, sidaas darteed intii hadba aad iga nixi lahayd meel xuna kula dhuuman lahayd waan ku fasaxaye iska cab waxaan se ka doonayaa inaad ka adkaato waxbarashadaada oo aaned noqon «Ninkii waalaayow lagu fasax».

Tallaabadaasi aad iyo aad bay aniga iyo aabbahay isugu soo daweysay oo wuxuu aabbahay iila dhaqmay sidii aan ahay nin weyn oo taladiisu gacanta ugu jirto, wuxuu arkay aabbahay tallaabooyin aan hore u qaadi jiray oo wali aanan joojin sidii si ka daran ugu kacayo, waxaan guriga ka bixi jiray markaan qadeeyo oo aan u dhaadhici jiray suuqa hal-kaas oo aan ku soo qayili jiray ilaa ay fiid noqoto.

Aad buu Aabbahay hadana iila hadlay wuxuuna ogaaday inaan qaadka cunidiisa awgeed suuqa ugu dhaadhaco, wuxuu dabadeed ii fasaxay inaan guriga ku qayilo si ayna waxbarashaydu u lumin awgeed, wada sheekeysigayagii aad buu intii hore uga sii kordhay ka dib markaan meel qaad ku wada cunnay wuxuuna aad iigaga sheekeyn jirey waxyaabahuu soo maray iyo sidii nolosha qooskayaga ahaan jirtey.

Taasi waxay dhalisay iina suurto gelisay inaan Aabbahay kala sheekeesto taariikhdi hooyaday iyo jacaylkii Cilmii Boodhari, subax anigoo dugsiga dhex jooga oo fasalka ku dhex jira Macalinna wax noo dhigayo ayaan aad u fakaray waxaan oo xusuustay ayaantii aan hooyaday wareysanayey, anigoo halkii fadhiya ayaan goostay in maanta ~~wax~~ kastaa ha dhaceene Aabbahay arrintaas ka wareesto.

Anigoo aad u kulul ayaan gurigii u soo qado doontay.

Waxa irrida ka soo galay Aabbahay oo gacanta ku wata qaad fara badan iyo alaaboooyin kale, markaan dhammeysanney qadadii ayaan galay qolkeygii intaan qaatay buug aan akhristo waxa dabadeed ii yeedhay Aabbahay, «Maxaa ku helay?» ayuu igu yidhi, «waxba ima heline aabbo hurdaa i haysa», «qaad baan ku siinayaaye ha seexan, hooyana waxaad tidhaahdaa aabbo wuxuu yidhi ii gogla meel aan ku qayilo», «waa yahay aabbo» waxaan u tegey hooyaday oo laba dumar ah la joogaan, markaasaan u sheegay wuxuu Aabbahay i soo faray, dib ayaan u noqday oo waxaan diyaar u noqday inaan Aabbahay maanta si habboon u wareysto, hooyaday markaas wey ii cadheesneyd oo iima jabjabneyn maxaa yeelay waxay ogaatay inaan sigaarka cidna kala baqayn oo aabbahay igala raali yahay sidaas darteed ayey hooyaday igaga dheeraatay oo taladaa ah inaan Sigaarka iyo qaatkaba cuno aabbahay lama ay qabin.

Saacad iyo badh ku dawaad markaan qayileynay ayaa Aabbahay wuxuu iiga sheekeeyey oo hadalkii nala galay waa uu joogay magaalada Xiis oo uu ka shaqeyn jirey, waxay na ahayd intii aanuu guursan hooyaday taasoo uu igu tusaa-leynayey sida maanta ay tahay noloshu iyo sida waagaa ay dadku ku dhaqnaayeen iyo waxbarashada la'aanta haysatay iyo nasiibka maanta aan leenahay ee aan dadka waqtigan u muuqan guurkii hooyaday ayaan dabadeed Aabbahay weydiiyey waxaan idhi «oo aabbo goormey ahayd markaa aad Xiis ka shaqayneyyay?»

«Waxay ahayd 1936kii anigoo Berbera ka shaqeeya a yaa la ii baddelay Xiis», «oo hadda goormaad hooyo guursatay?» «waagaaba aan Xiis tegayey wey ii mehersanayd».

«haa, haa, oo hadda aabbo, ninka la yidhaahdo Cilmii xaggee buu inaga soo galay?»

«Waqtigaaabbo wuu kala horeeyey oo anigu waxaan Berbera imid iyada oo sheekaddu markaa bilaw ay tahay oo Cilmi dadku afka aad aanay ugu hayn, oo arrinku ku kooban yahay dhawr nin oo dhalin yarada ay saaxiibka yihiin ah, aniga iyo Cilmi markaa aad baan u wada sheekeesan jirey marka aan isugu nimaadno makhaayadaha abid Cilmi intii la maqlayey Hodon baan jecelahay marna lama hayo uu u tegey qoyska ay ka dhalatay, sababta ugu wayneydna waxay ahayd wajji uu ula tago na ma lahayn oo aad bay uga xumaayeen dadka ku dheekeesanaya inantooda iyo gabayada oo suuqa uga tiri-naayo ee dhagahooda ku dhacaya iyo dhaqaalahiisa oo aad u oo hooyadaa jecel ayaan damcay inaan guursado, wax iga hor liitey na suura galin kareyn inuu ka xoola bixiyo, Cilmi isaga taagnaa uma jeedin.

Aabbo dadku waxay imaka yidhaahdaan marka ay soo qaadaan jacaylkii Cilmi Boodhari, aabbahaa muxuu u qiimeyn waayey Ibna-aadanimadu qaayahay leedahay oo u guursadey Hodon isaga oo ogaa inuu Cilmi jecel yahay ? Taasina Aabbo waxay u yer eg tahay wax suura gal ah marka dhinac laga eego sababta oo ah haddii ba ay socotay sheeko dhammaan dadku wada ogsoon yahay oo ku saabsan Hooyo iyo Cilmi oo markaa jecelaa, waxaad mooddaa inaad dhexda kaga soo dhacdey oo Cilmi aad niyadiisa sii kicisey oo ku dhalisey walwal iyo walaac ka badan kii markii hore yahay, tanu Aabbo waa sida dadku fikradiisu u badan tahay ee maaha sida aan qabo.

Aad buu Aabbahay uga yaabay waxa afkaya ka soo yedhaya isaga oo ku tallo jira inuu ii faahfaahiyo ayaa dad kale na soo wehesheen sidaasaan dabadeed uga baxney sheekadii noo socotey.

1931 kii ilaa maanta waxay dhammaan dadku ay ku soo halqabsadaan marka ay wadaagayaan caashaqa iyo hawlahiisa, kii heleelay Cilmi Boodhari ee u galay Hodon ee lahaa tiiraanyada ee uu dhab ahaan ula hooyday Cilmi Boodhari. gaaraahaanna ma gafo afka ninka u go'doomay fanka had iyo jeer indhaindheeya nolosha guud ee aadamiga ku dhaqan adduunka maanta iyo kii aan soo dhaafnayba.

Kamana madhnaato labada ruux ee hadba iska doorta dadka ay la dhaqan yihiin ee abuuraya nołol cusub oo ay ku wada dhaqmaan, Cilmi wuxuu dhashay sanadu markay ahayd 1908 kuna soo kacaamay miyiga ku yaala woqooyiga soomaaliya, xagga xuduudka ku sheega wuxuuna ahaa nin aad u firfircoor oo ay ka muuqato hawl karnimo iyo xil **goonni** ahi oo kaga jira kaalin aad u weyn qoyska uu ka dhashay, uguna ciidamiya si joogto ah oo dhammaan qoyska raali galisa, aadna way ugu hanweynaayeen, waxayna ku sheegi jireen oo lagu tilmaami jiray inuu yahay gacanta midig ee qoyska uu ka dhashay.

Waxa ku adkaatay Cilmi noloshii miyiga, dabadeed wuxuu yimid magaalada Hargeysa halkaas oo ay uga bilaabatay nolol cusub oo aanu hore u soo marin aadna uga gadisan tii miyiga ee uu ku soo kacaamay. Cilmi wuxuu markaa ahaa nin aad u dhalin yar horena aan u imaan meel sidaas oo kale ah oo dad degan yahay. Cilmi waxaa ku adkaatay noloshii magaalada oo sideedaba waagaas u fiicnayn waxayna ahayd muddo kaddib markii ay dhammaadeen dagaalladii dhex maray Sayid Maxamed Cabdulle Xasan iyo gumaystayaashii Ingiriiska oo wali waxaa taagnayd dhibaatooyinka ay dagaalladaasu gaysteen, kumana xoogaysan markaa xukunka gumey-tayaashoo aad uma deganeyn dalka, dhibaatooyinkaas oo ka furraa dalka gudahiisa, aadna uma badnayn dadka u shaqeeya Ingiriiska oo markaa gacanta ku hayay xukunka dalka Soomaaliyeed, fadhiga gumeystuhu wuxuu ahaa magaa-

lada Berbera oo u ahayd meesha ay wax uga dagi jireen, markii uu la dagaallamayay Sayid Maxamed Cabdulle Xasan, si-daas darteed waxa dhammaan magaaloooyinka kale oo dhan ka dhaqaala fiicnayd oo aad xag kastaba uga camirrayd magaalada Berbera.

Cilmi wuxuu yimid magaalada Berbera, sanadu markay ahayd 1931 dii. Berbera waxay ku taallaa xeebta badda Cas ee waqooyiga Soomaaliya, waxayna tahay magaaloooyinka ugu dhismaha horreeyay dalka. Berbera waxaa kaga dhereran xagga koonfur buuro isku xiriirsan oo u yeela muuqaal gooni ah, waxayna ku caan tahay Khoor ku yaalla oo ah mid ay aad dadku ula yaabaan una fududeeya dhammaan maraakiibta iyo doonyahaba galitaanka dakadda ku talla magaaladaas.

Cilmi markii u yimid magaalada Berbera waxa uu aad u jindhaindheeyay sida ay ku dhaqmaan dadka deggani iyo hadba sida ay ula soo baxaan quruskooda.

Waxaa si fiican u gacan qabtay niman dhalin yaro ah oo ka tirsan qoyskooda, meelna kula noolaa intii uu shaqo ka helayey, Cilmi isla markiiba wuxuu noqday nin ay dhammaan dhalin yaradu wada barteen maxaayeelay aad buu u haasawo macaanaa, dabeecad furnan iyo aftahanimo nin u dhashay butu ahaa.

Cilmi markii uu dhawr bilood degganaa magaalada Berbera ayuu maalinkii dambe shaqo ka qabtay Hudheel Cunadda lagu sameeyo oo uu lahaa nin carabeed oo degganaa magaalada Berbera, waxaanu ku yaalay suuqa Daaroole oo ahaa waagaas Suuqa uga dhismaha wanaagsanaa deganaayeeni ganacsatadu.

Muddo markii uu ka shaqeenayey Hudheelkaas ayuu Cilmi aad u bartay sidii loo sameenayey cunada si hufana uga soo baxay hawshiisii kaga beegneed Hudheelka.

Marka Cilmi shaqada ka soo baxo wuxuu aadi jiray makhayad kale oo lagu dheelo cayaarta Turubka halkaas oo waqtiga isku dhaafin jiray wuxuuna ka soo kici jiray goor dambe oo habeenkii badh tagay.

muddo hal sano ah ayuu Cilmi ka shaqeenayey HudHEELkaas dabadeed wuxuu u wareegay dukaan kale oo aan meeshii hore ka dheerayn laguna sameeyo Rootiga halkaas oo maamulkeeda uu hayay.

ARAGTIDII HODON

Qoraxda oon soo bixin ayuu kacay Cilmi markaasu aaday badda oo gurigiisa aad uga dheerayn halkaasoo uu ku meydhaayey ilaa ay qorraxdu madaxa la soo baxaysay, dabadeed wuxuu u soo kacay dukaankii uu hayey si dadka uu Rootiga uga gado, markii uu dukaanka yimid ee uu arkay inay dhammaan Rootigii diyaariyeen shaqaaluhu ayuu u furay dukaanka iridihi.

In yar goortuu fadhiyey ayaa waxa soo gashay gabar aad u da' yar oo Rooti doonaysa isla markii ay soo gashay ayay nabdaadisey oo waxay tiri :

«Subax wanaagsan» uma jawaabine wuxuu yiri : «maxaad doonaysaa ?» «6 xablood oo Rooti ah iga gad» lacagtii intay miiska saartay.

tay miiska saartay bay uga jawaab celisay. Xaashi intuu ugu duubay buu gacanta ka saaray, markaasay baxday.

Intii uu rcoatiga duubayey ayuu aad u eegay wajigeeda oo ahaa mid ay ka muuqato furfuraani moodana ubax ay aroor hore qorraxdii abbaartay.

Isla markiiba wuxuu dib ugu noqday habkii ay u hadlaysay ee asluubta lahaa wuxuuna aad isugu ciilkaambiyey sidii qaayaha lahayd ee ay u nabdaadisay iyo sidii aanu uga qaadin wuxuu aad u jeceleestay inay dib ugu soo laabato dukaanka

hasayeeshee maalintii iyo habeenkii midna kuma soo noqon.

Gabartaas waxa la odhan jiray **Hodan** . . . Hodan waxay ku dhalatay magaalada Berbera sanadu markay ahayd 1923kii, Hodan aabbaheed wuxuu ka mid ahaa ragga ugu ladnaa uguna shaqada fiicnaa, wuxuuna ahaa turjubaan u shaqeeya Ingiriiska. Wawaana jirtay in waagaas ay ugu nolol sareeyeen dadka ah turjubaannada iyo booyaadka oo iyana ah raga ka shaqeeya guryaha caddaanka iyo dhawr nin oo aan sidaas oo kale ka shaqeeya maamulka xafiisyada aanse badnayn.

Hodan waxay ahayd gabar uu Ilahay u dhaliyay qurux iyo dabeecad wanaagsan oo ay ugu qalanto inuu san ku neefle jeclaado, waxayna ahayd gabar aad uga dambeysa xaq dhawrtana waalidkeed, inkasta ooy Hodan ahayd gabar aad u maamuuus badan, ma ay joogin se da' lagu jeclaado ama se lagu xi-loodiyo, waxay se ahayd gabar la soo kacaysa qurux iyo dabeecad habboon.

Maalin maalmaha ka mid ah ayaa Hodon loo soo diray Rooti, waxay jidka dabadeed kula kulantay gabar ay daris ahaayeen oo rooti inay soo gadato u socota.

Halkii bay isku lug noqdeen, sheekadiina isku darsadeen mudo yar ka dib ayey soo gaareen dukaankii Cilmi rootiga ku gadayey oo aad loo hor tumayahay, dad fara badana gudaha ku jiraan.

In yar ka dib ayey dadkii kala yaraadeen, markaasay heleen meel bannaan ooy u maraan ninka rootiga gadaya, waxa markiiba hor martay gabartii kale, Hodana way daba joogstay, «Maxaan idinka gadaa» ayuu ku yiri Cilmi isaga oo aad ugu fiirisan wajigooda «Hodonay imisa xabbadood oo rooti ah ayaad doonaysaa?» ayey tiri gabartii kale. «**8 xabbadood baan doonayaa ee hoo lacagta**».

Gabartii kale ayaa dhammaan lacagtii gacanta ka saartay Cilmi oo ku dhaygagsan Hodon «War naga gad rootiga maxaad

la yaabantahay?» degdeg ayuu u diyaariyey rootigii. Nasiiib daro se ma helin waqtii uu kula hadlo, maxaayeelay dad kale ayaa ka dambeeyey oo rooti doonayey.

Isla markiiba irrida ayay ka baxeen intay kala qayb sadeen rootigii isugu jiray.

Hodon aragtideedu waxay ku dhalisay waaxyihisana ku abuurtay jacayl ugub ah dhibaatooyin aad u fara badanna dabbada ku wata Cilmi se aan u muuqan aad ayey Hodon ugu dheraatay Cilmi una gashay niyadiisa, qollo na uga dhexasmaystay jacaylku halbowlayaashiisa hase yeeshii cid ogeeyd ma jirin oo ma lahayn wehel.

Wuxuu aad ugu dadaalay sidii u qoyska ay ka dhalatay u baran lahaa iyo xaafadda ay degen yihiin.

Hodon waxay noqotay gabar jidhkeeda iyo caqligeduba buuxo oo loo xilan karo, Cilmi waxa ku dhashay jacayl halis ah in kasta oo uu qarsaday oo aan laga maqal afkiisa magaca Hodon, dhibaato waxa ku noqotay Cilmi kuna dhalisay wal-wal iyo walaac dhaqaalihiisa oo ahaa mid aad u liita, una baneynneeyn inuu u gogol dhigto Hodon oo weydiisto qooska ay ka dhalatay in la siiyo.

Cilmi isaga oon laga maqal afkiisa magaca Hodon ayay bedelantay nolashiisii, hilaac sidii uu labada indhood ka maray hillaaacaasoo ahaa Hodon dhab ahaan wey af garan waayeen saaxiibadiis, waxana dhacday in markii dambe Cilmi sha-qaysan kari waayey oo uu ku abuurmay wahsi iyo walaac naftiisa, wuxuuna ka go'ay dhammaan dhallinyaradii uu la noolaa ee ay wada socon jireen.

1933 horrantiisii waxaa aad u soo shaac baxay jacaylkii Cilmi la soo dersey, kaddib markii ay ogaadeen saaxiibadiis waxay wareystaanba iyagoo aad u dooni jiray inay ogaadaan waxa Cilmi beddeley nolashiisa, waxaanu noqday hadalladii ka

soo baxay afka Cilmi kuwo meel kasta gaaraa, dhammaan dad-kii magaalada joogayna afkay gacanta saareen, markay maqleen hawlahaa la soo dersey Cilmi oo iyaga aad ula foolxumaa. Dhab ahaantiina lama maqal, lamana arag jeceyl la sheego oo heer-kaas oo kale gaarsiiya ruux aadami ah, Cilmi saaxiibbadiis kama ay ahayn in Cilmi laga hor yimaado oo lagu eedeeeyo howsha uu sheegayo ee dhab ahaan u haleeshay, hase yeeshree waxay ka ahayd iyaga oo garwaagsanwaayey jeceylka iyo qimhiisa midnaba.

HADALADII AY IS DHAFSADEEN CILMI IYO SAAXIBBADI MUUSE IYO TABASE

Subaxdii dambe waxa dhacday Cilmi inuu faraha ka qaaday shaqadii, taasi waxay cadho ku dhalisay saaxiibkiis Muuse Carab, oo ahaa gacantiisi midig oo kale, waxaanu aad ugu waninay Cilmi oo markaa wax kale aan u muuqan Hodon moyee, inuu sidiisii hore ahaado maskaxdiisana ka saaro waxan foosha xun ee uu ku sheegaayo jeceylka.

MUUSE : «Cilmiyow ma og tahay maanta inaad tahay ninka qura ee afka lagu hayo jecaylkan aad sheeganayso dartii, maad iska ilowdid Hodan iyo jecaylkeeda waxa ii muuqata oon muran ku jirin Cilmiyow in Hodon ayna gacantaada soo geli karayn waa-nad ogtahay in aad tahay nin sabool ah oo qaabili karin, guurka caadadiisa dhaqnka u ah dadkeena, lamana maqal hortaa Cilmiyow ruux sheegta waxakan maanta geddiyey naftaada».

CILMI : Muusow, jacayl waa hawo Illaahay ugu talagalay rag iyo dumarba oo ka mid ah nolasha lagu dhaqan yahay waana dhib iyo barwaqaqo isku laban oo hadba si uun kuu haleesha, lagamana maarmi karo dhibaatooyinka uu Illaahay ugu talagalay dadka

uu abuuray, tan maanta i haleeshayna waa mid halis ah oo aan guul kaga gaari karo amase daw halaysan i qaadsiin doonta, ilamana aha in aan ka badbaadi sida aan u arko, waxaan qabaa in ay tahay mid laygu dawgalay.

Cilmi oo murugaysan kana xun sidey ugu tiqtiiqsanayaan Saxiibadiis ayaa wuxuu tiriyey gabay calaacal ah, wuxuuna yiri:

**Nimanyahow dharaar iyo
Habeen waan dhadhabayaaye
Dhulkuun baan xariiqaa
Sidey dhiillo ii timide
Sidii qaalin dhugatoobeyoo
Geeli laga reebay
Dhalinyaro ma raacee kali
Baan dhaxanta meeraaye
Dhakhtarkaa la geeyaa ninkii
Dhaawac weyn qaba e
Iyana weygu dheel dheelayaan
Dhamacda Daa'uude**

Muuse Carab, meelmar ayey ula ekaatay dhibaatadu sheeganayo Cilmi, waxaanu u ballan qaaday inuu ula diyaar yahay wixii tala ah iyo wax la qabasho ah ee Cilmi u baahanyahay maalintaas ayaa waxa, dhacday iyagoo fadhiya makhaayada goor makhrub ah, qorraxduna ay in yar madaxa la soo jeedo, Cirkana muuqaalkiisu aad u wanaagsanyahay, dabayl aad u macaanna kasoo dhacayso xagga badda ayaa Cilmi iyo Muuse maqleen dhawaaq ka yeeraya meel aan aad u dheereyn, kuna dhaw guriga ay Hodan ku nooshahay goortaasi waxay ahayd mar dhulku soo madoobaanayo dhawaaqaas u baxay waxa kalo weheshey sacab iyo durbaan, markaysey labooduba joojiyeen sheekaday haysteen iyago hubsanaya dhawaaqaas inuu yahay ciyaar laysugu yimid iyo in ay tahay hawl kale oo baaqeedu baxayo Cilmi kor ayuu u boodey inta uu garabka ka dhir-

baaxay Muuse, wuxuuna yidhi : fadhiga inaga kici Muusow aan ka qayb galno ciyaarta baaqeedo baxayo.

Cilmi waagu ku noola miyiga wuxuu aad ugu dheeraa, ciyaar-Soomaalida, waxaana dhici jirtey inuu isaga iyo dhawr kale oo geeljira ahi meel aad uga fog degmadooda u ciyaar gudi jireen, hayeeshee ma uu ka qayb gelin intuu magaalada yimid ciyaarahaas oo kale, waxaanu u gala jeedey markuu Muuse lahaa ina mari, muddo ayaanu arag Hodon wuxuuna filaley inuu kula kulmo ciyaarta. Muuse Carab aad buu ula yaabay sida uu Cilmi u degdegsan yahay iyo weji furnaanta ka muuqata hayeeshee ma uu garan inuu Hodon raadinayo ee degdeg ayuu Muuse u kacay, wuxuuna daba galay Cilmi oo ka tallaaba horreeyey. Inyar kaddib waxay soo gaareen goobtii lagu ciyaaraley, waxayna ugu yimaadeen dad aad u tira badan oo dhammaan ay ka muuqato wejigooda farxad, moodana inay giddigood ciyaarta ka boodeen oo wejigoodu uu dhididsanyahay badoodna waxay xejinayeen socabka ciyaarta, Cilmi ma uu ahayn markan nin ciyaaraha xiisa u haya, goobta markuu yimidna wuxuu bilaabay raadis, isaga oo indhaha kor u taagaya ayuu dhex maray dadkii, markaasaa waxa dhacday in ay kala lumeen Muuse oo isagu u ekaa nin xiise u haya ciyaarta. Sidu u socdey Cilmi ayaa wuxuu ku soo baxay saddex hablood oo meel cayaarta ka baalaysa taagan oo u eg dad aan u iman inay ciyaaraan, inay daawadaan mooyee, markaasu, Cilmi aad indhaha ugu gubay, waxayna ula ekaatay gabadh ka mdi ah hablahaa in ay tahay Hodon, gabartaasoo u xigtay dhinaca bidix uguna gaabnayd, ayna la ahayd in ay ugu da'yar tahay.

Markaasuu Cilmi adkaysan waayey inuu sidaa ugu taagnaado, dib intuu isu soo rogay ayuu raadiyey saaxiibkiisii Muuse, waxaana jirtay sidaas oo kale in Muusse isna u raadinayey, badh tamahii ciyaarta ayuu dhex xulay Cilmi isagoo kolba qof garabka ku qaaday. Muusena wuxuu filayey Cilmi inuu doonayo inuu ka boodo caawa ciyaartan oo wuxuu galay safkii u horreeyey ee kolba uu ka soo baxayey qofka doonaya inuu

ka booddhaa ciyaarta. Cilmi wuu waayey Muuse, markii uu dhawr jeer ku wareegey goobtii ciyaarta markaasuu iska fadhiistay meel xoogaa u jirta halkay taagnaayeen dadku in yar hadduu fadhiyey ayaa waxaa soo hor maray saddexdii hablood ee uu arkay markii hore.

Qalbigiisa waxa ka yeerayey caway Hodon kuugu dhow dahay, allow yaa kuu gargaara oo garabkaag istaaga, kor ayuu u booday, markaasuu ku laabtay goobtii ciyaarta isagoo aan ogayn meel uu marayo iyo halka uu u soedo, waxay iska hor yimaadeen Muuse oo yaaban oo is leh tollow ma gurigi buu aaday, waa kanoo kama boodin ciyaartee. Cilmiyo ay dabayli waddo dhawr qofna soo jiirey ayaa ku soo baxay Muuse, intuu ku dhacay ayuu gees iskaga tuuray ayuu degdegna u dhaafay, hayeeshee Muuse gurxankii ka baxayey ayuu ku gartay markaasuu dib u soo jalleecay una yeedhay. Cilmi ma maqal yeedhistaa ee hore ayuu ka socday, Muuse wuu ka daba booday markaasu soo qabtay garabka isagoo leh «war xagee alla kuu dhigay, maxaadse ugu socotaasidii nin waalan oon miyir qabin, maxaa ku helay ood uga qayb geli weydey ciyaarta, miyeynaan isku ogeyn in aan ka qayb galno ciyaarta ?» Cilmi kama jawaabin ee gacanta intuu qabtay Muuse ayuu la dhex maray dadkii markaasu ula baxay meel ka durugsan ciyaarta, wuxuuna yidhi : «Muusow waxa caawa indhahaygu dhawr jeer qabteen Hodon oo la socota laba hablood oo kale, waxaan ku idhi oo hadal ahi ma jirin, maxaayeelay waad ogtahoo Hodon nama dhex marin wax wada hadalihi haba yaraatee, intii yarayd iyo hadda intii ay waynaatayba. Muusow caaway iigu dhowdahay in aan ka samaysto kalsooni oo waan ka dhaadhicin karaa waxaa i gubaaya iyo jacaylka aan u qabo, haddaba Muusow maxaad igu kordhinaysaa ? sidee baad wax iila qaban caawey ina ag joogtaaye ? Muuse wuxuu yidhi : Bal yaabkan kaalaya oo arka, ma ninkaan lahaa ciyaar buu soo doontay baa waxan la yimid iyo Hodon raadis, sidee alla Cilmow kuu dhigay ? ina mariyoo ina tus Hodon iyo hablahaad sheegeyso ?

Dib ayey ugu soo laabteen labadoodiiba goobtii lagu ciyaarayey, hayeeshee ma ay helin hablihii wada socday, muranayaa ka dhix abuurmay Cilmi iyo Muuse, waxayna isku qabteen Hodon wey ku jirtay iyo kumaay jirin.

Muuse wuxuu arkay in Cilmi ay ka muuqato caloolyow iyo naxdin, markaasuu aad u naxay oo raacay hadalkiisii.

In yar kaddib iyaga oo kala aamusan oo mid waliba kan

kale aanu ogeyn oo ku wareegaya goobtii lagu ciyaarayey ayuu Cilmi arkay saddexdii hablood laba ka mid ah oo kaligood meel taagan, markaasuu gacanta ku dhegay Muuse, wuxuuna ku yiri : Waa kuwaa hablihii aan arkay ee aan ku lahaa waa saddex.

Muuse : «oo hadda meeday tii saddexaad, laba uun baa meesha joogee ? Ma laga yaabaase in ay Hodon tahay tan tagtay Cilmiyow. Aad buu Cilmi uga naxay Muuse hadalla-
da afkiisa ka soo baxay, wuxuuna yiri :

«Filimaayo Hodan in ay tahay tan maqan, maxaayeelay Hodon gabar aad u da' yar weeye Aadna uma dheera Muusow, waxayna iila egtahay tan soo xigta geestenna.»

Muuse : «Sidee baan yeelaa hadda Cilmiyow, hadalse xaggaan uga bilawnaa? mida kale ma ogtahay in ay Hodon kuu lahayn wax aqoon ah hadal aflagaado kaaga tagta mooyee?»

Aad buu madaxa uga lulay, Cilmi hadalkaas wuxuuna yiri : «ma aflagaadaa ? Haddaan sheegay in aan jeclahay Hodon, maxaan kaloon geystay ee xuumaan ah».

Muuse : «Taasu waa mid aan hore noo soo marin ee ha ka doodin Cilmiyow». Muuse xoogga yar buu fakaray dabadeed wuxuu yiri : «Cilmiyow garabkayga istaag, anaa hawlahas

caawa isku dayayee oo wax hadal ah yaan afkaaga laga maqlin.

Gacanta ayey isqabsadeen waxayna u dhaqaqeenn xaggii ay habluhu taagnaayeen.

In yar markii ay u jirsadeen ayey istaageen dhabarkooda dabadeed wuxuu yiri Muuse, war bal hablahaan daya aan kaba qayb qaadanayn ciyaartan qiimaha leh, tollow maxay soo dooneen ?»

Markaa Muuse wuxuu doonayey inuu soo jeediyo hablaha oo ay arkaan wajigooda, waxaana jirtay hablaha waagaasuu in ayna socon jirin hagoog la'aan, dhibaatana ay ahaan jirtay sida lagu arkaa wajigooda amase looba garto gabigoodba. Taasu waxay ku dhisnayd caadooyinka tiirkii u ah dhaqanka Soomaaliyeed. Hadalladii hore kuma aysan soo jee-dsan hablahaasu xitaa ismay dhaqaajin oo kama ay dhaqaajin meeshii ay taagnaayeen.

Taasi waxay aad uga yaabisay oo murugo ay galisay Cilmi oo isagu filayay in ay markaaba soo jeestaan.

Muuse halkii buu ka watay hawlihiisii, wuxuuna marlabaad yiri : «Allow yaa soo jeediya bal aan arko, soo jeekooda, sii jeekooda ba i' deeqaye».

Hayeeshee looma jawaab celin. Cilmi ayaa adkaysan waayey oo wuxuu yiri : «Muusow magaceeda ugu yeedh, dabadeed way ina soo eegi doontaaye ama waxa tidhaahdaa waxa kula hadlaya Cilmi ?» Muuse aad buu uga xumaaday, wuxuuna yidhi : «Maxaad Cilmiyow sidaas u yeelaysaa, miyanan ku odhan hadal afkaaga yaanu ka soo yeedhin.»

Intii ay is haysteen ayey hablihii ka dhaqaqeenn meeshii-ba. iyaga oon weli ku heshiin hadalkii ayey soo jeesteen, markaasay meel cidla ah indhaha ku dhufsteen.

Hadalkiina wuxuu habeenkaa ku danbecay, maye Cilmiyow ? Mooyee maye Muusow ?

Wuxuuna ahaa habeenkaasu mid aad ugu xumaa Cilini oo ma uu dhaban dhigin ilaa iyo waagu baryay.

Cilmi sidii uu uga sheekeenayey una wareysanayey Hodon, ayuu ku wada fiday jacaylkiisu dhalinyaradii iyo dadkii ahaa waayeelkaba ee degganaa magaalada Berbera.

Jacaylkaasu wuxuu ahaa dhab ahaantii mid lala wada yaabo, laguna caayo Cilmi, labadiisa indhoodna waxuu ku ar-kay markii dambe dad u soo daawasho yimid oo ka wareysanaya sida caashaqiisu yahay iyo halka uu ku sal hayo.

Dabadeed markaa wuxuu tirihey gabaygiisii ugu horreyay ee kaga sheekeynayey caashaqa haweenka iyo dhibaatada gaarka u ah Cilmi ee halceeshay.

Caashaqa haween waa hora Caadil soo rogaye,
Siyidkii carshiga fuulay iyo Caliba soo gaadhye,
Carruurtay sideen meesha iyo Ciise nabigiye,
Cidla' lagama Beermeen dadkoo cuudi waaxida e,
Waxa qaarba cayn looga dhigay hays cajabiyeene,
Soomaalida caado xume iguma caydeene,
Oo ima canaanteen sidaan cood ka iibsadaye
Kuwii ii calaacalayey baan camal tusaalayne,
Sida weelka caanaha haddii laabta loo culayo,
Bal aan soo cidaadee maxaa cunaha dhaafaaaye,
Curuuqda maxa kale dhex geli cadaha hoostooda,
Ma cidaamkanaa jabinayaa, cunaya dhuuxooda,
Inaanse cadaydo mooyee waxaan calasho lay diidye,
Caqliga yaa ka bi'in tuu Haah ku circadaadeeyey,
Cimrigayga oon jirin intii lagu ciroobaayey,
Mugga inaan caddaadaan ka biqi canab daraadeede,
Cududuhu ma naaxaan haddaan caafimaad jirine,
Casharkay wadaadadu qoreen cudurkan goyn waaye,
Cilmi iyo daawaba doontay oo waayey cilinkiiye,
Inaan kaa calool go'ay naftay caymisoo ogiye,

**Jeer aan canabay ku helo caafimaaddhimaye,
Inaan caad noqdaa baa ka roon caawa saan ahaye,**

Illeen caashaq lama maydhi karo kugu cirrooloobay

Markuu gabayga tirihey waxay ahayd goor galab ah wa-xaana la joogay saaxibbadiis Muuse iyo Tabaase iyo dhowr kaloo dhallinyaro ah oo kuwa u soo dawasho imaan jiray ah, Cilmi iyagoo la yaaban waxa kan uu sheegayo, galabtaas dhammaantood dhabankay gacanta saareen, waxayna arkeen Cilmi in caashaq soo food saaray heer xunna maanta uu la marayo, waxayna la yaabeen gabaygan uu kaga hadlayo caashaqa iyo hawlhiisa. Markaas waxaa uu taagnaa Cilmi heer uu oo maatidii yaraystay, markaasaa laga yaabey xaalkiisa, wa-xuuna kaga aar gutay gabaygaa dhamaaan dadkii caayey ee ku tilmaamay inuu yahay nin aan wax isku falayn oo aad uga gu-dubsan xeerka caadooyinka u ah dadka Soomaaliyed kuwa-soo uu ku tilmaamay gabaygiisa. Markii uu gabaygaas tiri-nayay Cilmi ka hor waxay saaxibbadiis u haysteen inuu yahay nin aan caashaq hayne waalliyi ka yeedhsiinayso waxan, ha-yeshee waxay aad Cilmi uga danbeeyeen markii uu gabaygaa sii daayey. Wuxaanu ka watay macnaha gabaygaas caashaqa maanta heleelay inuu yahay mid Haahay deeq u siiyey, laguna abuuray waxyaha jirkiisu oo idil.

Gabaygaas oo ah maanta ilaa maalintii Cilmi u tiriay mid lagu soo hal qabsado, wuxuu ka riday Cilmi culays aad u weyn oo ay ku hayeen dadku oo wuxuu helay dad u garaaba garab istaagana, hayeeshee Cilmi wuxuu noqoday mid hawshii-su inaba meel marin.

Marnaba kama ay dhiibban wax hadallo ah oo ku lug leh sheekadaas ku shaacday magaalada reerka ay Hodon ka dha-latay, waxaana dhaacday in loo geeyay Hodon gabay gii (Caashaqa haween) markii uu tiriaybi, hayeeshee waxba kuma ay darsan, maxaayeelay Hodon iyo dhammaan hablahaa waagaas jiray ma ay soo marin arrin taasoo kale ah, waxayna

ahaan jirtay aflagaaddo haddii la tilmaamo gabar la joogta reerkooda oo aan si maamuus leh loo soo marin dadka ay ka dhalatay, haddii laga damacsan yahay arrimo la xirriira guur.

Cilmina run ahaantii wax aad u weyn ayey u dhintay, markii la ogaaday inuu jecel yahay Hodon, tiriyeyna gabaygaas oo waxay u qaateen reerka ay ka dhalatay inuu yahay Cilmi, inan yar oo kolba meel ka hadlaya, oo aan u qalmin Hodon, una dhigmin oo awood u lahayn inuu soo waydiisto reerkooda, waxayna aad uga dharagsanaayeen heerka dhaqaalihiisa, oo kama ay yaabi jirin in Cilmi u soo gogol fadhiisto.

Hodon iyana uma ay lahayn Cilmi wax aqoon ah mana ay dhicin wax hadal ah oo ay yeeshen, mana ay garansaneyn caashaqa la sheegayo, Hodon taladeeda iyo aayaheeduba waxay gacanta ugu jirtay kuna ekeyd waalidkeeda oo ka ariminaayey marka ay la gudboonaato.

ARAGTIDII UGU DAMEBEYSEY **(Muuse ayaa qeybtan ka warramay)**

«Maalin ayaa aniga iyo Cilmi isa soo raacnay muddo aad u fara badan iyada oo aanu arag Cilmi, waxaan soo hor marney gurigoodii, markaas waxa soo baxday Hodon eedadeed, iyadoo u jeedda dukaanada waxaan ku tashanay aniga iyo Cilmi inaan gaallo guriga mar haddii ay ka maqan tahay eeddaleed. Waxaana jirtay in ay eeddaleed aad u kululeyd, loomana geli jirin habla oo waxaa aad u illaalin jirtay eeddadood.

Layadoon ishayadii ka qarsoomin ayuu Cilmi gacanta i soo dhuftay, markaas aan ku soo dhaqaaqnay gurigii kolba annakoo dhinac eegeynaa, waxa markiiba ay indhuhayagu qabteen Hodon oo fadhidda dhulka ee gacanta ku haysa caws ay sameenaysay, markaasaan cawkii gacanta ka qabtay, iyadoo aan weli hadlin, ayuu Cilmi isna ku fadhiistay cawkii, markaa Hodon waxay ka yaabtay waxa guriga na soo galiyay. Haddii aan in yar fadhinay ayaa waxaa noo soo gashay eeddaleed oo aad mooddo in ay wax illawday.

Dhulkii ayaa nala wareegay aniga iyo Cilmiba, baqdinna Ilaahay wuu na galiyay, markaasay aad indhaha noogu gubtay, labadayadiiba waan istaagnay, Hodon se ma ay kicin.

Eeddadeed waxaa markaa ka muuqday wejigeeda cadho waxayna tidhi: «maxaa inamayahow guriga idin soo galiyey», iyadoo hadalkeeda kor ugu dhawaqaqaysa.

Wax aan ugu jawaabno anakoo garan la ayay Hodon aayar u kacday oo waxay tidhi : «Eeddo maxaad inammada ugu qaylinaysa, waxay geysteen iyo wax xumaan ah oo ay u socdeen ma jirto eh».

Annakoo kolba gees eegeyna oo yaabban, kana baqayna in nala maqlo oo dadkuu nagu soo ururo ayaan iridda guriga ka boodnay.

Ilaa iyo intii aan ka fogaannay midkaayana kan kale lamma hadlin, aad iyo aadna talaabadaan hoosta ka xadayney. Wuxaana dhammaan labadayadaba korkayga qooyey dhidid naga yimid in irkii ay eeddaleed noo soo gashay ee ay nagu qaylisay.

Ayaantaas waxay ahayd intii ay Hodon weynaatay markii ugu horreysay ee Cilmi uu arko, dibna ayaantaa wixii ka dameeyay umuu arkin Cilmi, aniguna sidaas oo kale ayaantaa wixii ka danbeeyay dhaavo kuma arag Hodon.

Cilmi oo ayaantaa ag fadhiistay Hodon, waxa dhaciday inuu intii yareed uu labada indhood ku **eegayay waxa** ku sii kordhay dhib, cunto na kama ay degin in laba maalmod ah, Cilmi oo u dhashay xoog hilib aad u habboona lahaa, waxa aad uga dhacay hilibkii uu u dhashay, kaddib markii uu yareestay umatidii Hodon darteed, waxaasoo dhib haysatay Cilmi ma ay ogsoonayay Hodon waxayna iyadu u nooleyd si caadi ah oo aan dhibi ku labnayn.

Hodon iyo Cilmi waxay ku kala noolaayeen laba adduun oo kala duwan, markaad eegtid mid walba sida uu maalintiina ku meel maro habeenkiina ku caano maalo.

Ayaantii danbe waxaa isu tagay dhawr hablood oo ay ka mid yihii hablahii Cilmi gabaygiisa u geeyay Hodon had iyo jeerna kula kaftami jiray jacaylka uu Cilmi u qabo.

Hablaasu waxay ogaadeen xogtii oo dhan, in ayna Hodon innaba jecleen Cilmi, reerkuna sidaas oo kale u diidan yahay oo Cilmi ayna la doonayn gabadhooda si walba oo ay wax u dhacaan waxaana jirtay gabarta sidaas oo kale ka dhalatay waagaas reer ladan in aanu hungureen jirin nin sabool ah oo la xididi karin reerkaa. Waxayna isku raaceen hablaasu inay Cilmi ka gun garaan oo ay isna ogaadaan jacaykiisu bal inuu ku kooban yahay Hodon iyo in kale.

Dabadeed waxay ugu talo galeen casuumad ay ku qabteen guri ay leedahay gabar ka mid ah habla, wawaana loo sii sheegay Cilmi dhawr cisho horteed, intii aan la isu imaan, wawaanu Cilmi u haystay in ay hablaasi wax kala qabanayaan Hodon, markaasuu oggalaaday casuumadii ay qabanqaabiyeen, waxay hablaas dhawika ahi isweydiyeen ooy moodayeen inuu Cilmi u buko ruux haween ah, markaasay talo ku gaareen mid allaale iyo midii uu doono ee iyaga ka mid ahi raacdo iyaada oo aan waxba lagu xirin Cilmi. Ayaantii Cilmi ku dhereyd ayaas oo gashay dabadeed waxa la geeyay guri aad u qurux badan oo ku yaala suuqa layidhaahdo «Dhalaalweyne» halkaasoo ay ku soo dhamaadeen hablii qabanqaabiyyay casuumada iyagoo labisan dharkoodii ugu wanaagsanaa.

Waxay ku bilabeen Cilmi kaftan iyo qosol intii aan lookeenin cuntadii loogu talagalay, Cilmi madaxiisa waxa ku jirtay «talow maanta ma Hodon bay doonayaan inay ku tusaan, waa kuwan kaligaa meesha ku keenaye». Aad iyo si lama filaan ah ayuu Cilmi uga sheekeyay qaayaha iyo qiimaha ay

Hodon isaga ugu fadhido, waxaanu ku tilmaamey Hodon in ay tahay maanta daawada Cilmi uu leeyahay, taasi aad waxay u yaab galisay hablii meesha fadhiyay.

Cilmi wuxuu u sheegay Hodon inuu jeclaa ilaa maalintii ay labadiisa indhood qabteen, hayeeshee ay aad u da' yareed ilaa maalintaana qarsanayey oo uu dhawrayey intay ka noqonayso gabar la xiloodin karo. Wawaanu u sheegay in ay isaga ku tahay dab ka holcanaya calooshiisa, marka lagu soo qaadlo ama uu arko iyadoo meelaha maraysa. Cilmi sidii uu jeceylkaa uga sheekeynayey, habliiina ay u dhagaysanayeen waxay gaartay waqtigii la qaadanayey.

Dharaartaas Cilmi waxa loogu tala galay qado aad u kala geddisan oo midab walba leh.

Markii la soo wada hor dhigay ayey arkeen hablii in aanu u jeedin una hayn niyad qadada, markaasay dhammaantood qol kale galeen oo shir deg deg ah qaateen. In yar markii ay ka maqnaayeen ayay ku soo laabteen qolkii Cilmi fadhiyay mise ninkiiba intuu ka kacay meeshii ay cuntadu taallay ayuu ku seexday sariir taalla meel ku dhowayd.

Hablii way argagaxeen markaasay iska waayeen cid u tagta oo tidhaahda «Cilmiyow maxaad qadada laguu soo dhigay u cuni wayday».

Xoogaa bay iswada dul taageen, iyagoo giddigood aamusan oo ka ilaalinaya sanqadha. Dhammaantood waxay u haysteen inuu Cilmi hurdo, markaasay ka baxeen qolkii, hablii oo badidoodu tiraanyaysan oo aad uga xun dhibaatada haysata.

Gabar ka mid ah ayaas waxay tidhi : «Aan Hodon doono bal inuu sidan dhaamo», habliiiba arrinkii isku qabtay, markaasay mid waliba talo soo jeedisay waxayna isku raaceen in la kiciyo oo la maaweeliyo laguna yidhaahdo qadee.

Laba hablihii ka mid ah ayaa soo baxay oo dul yimi Cilmi, markaasay aayar ugu yeedheen, Cilmi oo markaa Hodon ku fakarayey. Kor auuu sariirtii uga booday, isagoo wajigii-sii badalan yahay, waxay dabadeed yidhaahdeen «miyaadan qadeyneyn, waad seexan doontaaye;»

Markaasuu yidhi : «Waan qadayne meeday Hodon;» aad bay u naxeen hablihii waxayna ku dhowaadeen in ay cagalha wax ka dayaan. Marna waxayba moodeen inuu waalan yahay.

Wuxuu marlabaad dul fadhiistay qadadii, indhaha ayuu la raacay mise waaba dhawr jaad, dhammaan hablihii waxay ka fadhiisteen hareeraha iyagoo doonaya inay maaweeliyan si uu qadada u cuno.

Intii aanu gacanta gashan cuntadii ayuu wuxuu yidhi : «Waxaan hablayahow ka jeelaan lahaa waxaas oo cunto kala gedisan Hodon oo aad i tustaan maanta». Xoogaa ayuu taataabtay cuntadii markaasay bilaabeen kaftan wuxuuna u batay hadalkii habluhu, «Cilmiyow miyaadan anakaba na ar-kayn quruxda aan leenahay maad gacanta qabsatid midii aad doonayso, Hodon illeen wax nama dheeree?» way ku wada dhiirradeen markii ay arkeen inuu Cilmi aamusan yahay oo ay moodeen inuu ka fakarayo hadalkooda markaasay dhammaan ku cel celiyeen midiba mida kale tilmaantay, quruxda ay leedahay. Waxay dhammaan filayeen inuu oggolaado hayeeshee wuxuu ku yidhi : «Hablayahow iima sinna haweenka oo dhani ee waxan u gaar ahay Hodon, ma isku dayi karaysaan inaad wax igala qabataan kana dhaadhicisaan Hodon xaalkayga? Hablihii way ka aamuseen Cilmi oo uma ay jawaabin markaasu wuxuu yidhi :

Hadday ili wax qabanayso oo lagu qaboobayo,

**Oo qurrux la daawado mar uun Aadami ku qancaayo,
Hablahayahaw, qatraba soo arkiyo qaarkii Hodone,**

Wax badan baan qumaati u hubsaday qalanja naagoode,
Ha yeesh ee qaraan baa igu galay galay naftaydiye,
Idinkuna halkii qoommanayd baad i qabateene,
Qalbigaan bogsiinayey baad qac iga siiseene,
Bal qiyaasa waa taan qandahaday qamareey, awgiine,
Qalaxyo gaemaa iyo junuhu way qarraqayaane,
Qosolka yaryari waa waxa nagu qaldaysaane,
Inaan eebbahay idin qatalin qariya laabtiinna.

Dhammaan hablihii hareeraha kaga jiray Cilmi dib ayay uga faagteen, maxaayeelay waxay arkeen in aan Cilmi wax kale la tusi karn lana illowsiin karin wax kastoo laysku da yo, waxaanu Cilmi dumarkaas aad ugu sheegay gabay ahaan markuu yiri : «Idinkuna halkii qoomaneed baad i qabateene, Hablahaa-su waxay aad isgu dayeen in ay Cilmi niyad kiciyaan, waxayna kolba tusiyeen labtooda oo qaawan si bal uu maruun ula raaco indhaha uguna himmoodo, hayeeshee uma ay muuqanin waayo waxa kale qiima weyneed Hodon.

Waxaanu yiri markaas uu garansiihayey kana dhaadhicinayay iyaga inaanu u jeedin ayuu ku soo halqabsaday Hodon »yo gabar kale oo iyana aad u qurrux badneed oo la odhan jiray Qadra oo joogtay guri ku dhow meesha uu ka shaqayn jiray ee lagu gado rootiga. Waxayna hablahaa-su aad uga na-xeen markuu yiri : «Idinkuna halkii qoomaneed baa i qabateene, qalbigaan bogsiinayey baad qac iga siiseene», waxaanu uga jeeday, maan idinka filanayn inaad igu tidhaahdaan Hodon iska daa, inaad wax ila qabataan mooye. Imaatinha inaanta uu u yimidha inuu waxyeello aad u weyn u geestoy oo ay damqeen meeshii bugtay ee uu qoomay jaaylkii, dhammaan waxay la qaybsadeen murugadii iyo calool xanuunkii ka muuqday ee ka yeedhsiiyay gabaygaas uu kula hadiay, waxayna ku quusteen oo qancisay dhammaantood gabagabadii gabaygaas oo ahayd.

«Qosolkaa yaryari waa waxaa nagu qaldaysaane, inaan Eebbahay idin qatalin qariya laabtiinna».

Cilmi wuxuu weydiistay hablahii inay fasaxaan si uu u tago gurigiisii, subaxdii ayey hablihii isa soo raaceen waxaya u yimaadeen Hodon iyo hablihii ay walaala ahaayeen, markaasay u bilaabeen sheekadii dhacday ee ay Cilmi kala kulmeen, dabadeed waxay u mariyeen gabaygii u tirihey, waxaya aad uga sheekeyeen dhibaatada ka muuqatay iyo ilmada ku soo joogsatay labadiisa indhood markii ay ka codsadeen in uu gacanta qabsado middii uu doonayo.

Hodon waxba kama odhan, maxaa yeelay may gaarsiisnayn heer ay ku garato caashaqa, lamana dhacsaneeyn oo ma ay doonayn Cilmi in ay guursato, Cilmina uma imaan innaba oo guur kalama hadlin.

Wuxuu ahaa gabaygaasu kii labaad ee Cilmi tiriyo markaas aad baa loo ogaaday miyi iyo magaalaba oo wuu ku fidey jacaylkaa Cilmi iyo gabayada uu tirinaayo ba.

Dabadeed waxa isu tagay iyana oo ogaaday in ay hablihii u maaro waayeen saaxiibbadiis iyo kuwo kale oo ay isku qoys yihiin, waxayna aad iyo si waayelnimo ah ugu waaniyeen Cilmi inuu maanta ka tashado waxakan uu wado, aadna waxay u tusaa leeyeen Cilmi heerka dhaqaalahiisa oo aan u suurto gelinayn inuu si hawl yar ula xaajoodo reerka ay ka dhalatay Hodon, waagaasna aad ayaa loo dhawri jiray xeerka iyo dhaqankaba.

Saaxiikiis Tabaase ayey aad u wada hadleen maalintaan, Tabaase : War Cilmiyow na dhagayso, waxaan soo goosanay ayaa maanta kuu sheegeynaaye?»

Cilmi : Waxkasta goostoo, aniga maxaad igu taliseen ?

Tabaase: Adduunka maanta sida aad ogtahay ceeb weyn iyo magac xumo ayaa kuu maraysa. Wuxaan caddaan aannu soo ogaannay in aan Hodon iyo reerkooda midnaba aadan ku lahayn waji aad ula tagto, badina dadku kula yaabban yahay, had iyo jeerna anakay

dadku wax naga saaraan oo lanagu yidhaadaa «Maa-xaad Cilmi u qaban weydeen idinka reerkii magaalada da ka joogee?» Waana runtood maxaad hadda Cilmiyow yeelaysaa? Maad ka qaadid faraha gabartan aydaan isku noloosha ahayn ?»

Muuse: Waa talo waayeeleel ee Cilmi ma qaadanayaa ? Hila-ac uun baa u baxayee, anigu se aad waxaan Cilmiyow ula yaabay jacaylkan quwaddiisa, waxaanse filayaa inaad ku waalan haddii Cilmiyow aadan is daba qaban.

Cilmi : Ma daa Hodon ayaa taladii noqotay ? In yar ayuu madaxa hoos u dhigay dabadeed wuxuu ku dhawaa-qay iyagoo meeshii hadalku uga socdo gabay isagoo qaadaya luuq aad u macaan oo uu samaystay, waxaa-nu ahaa gabaygaasu mid ayan filaynin Cilmi inuu

**Marka horaba anigaa sahwiyyat inaadeerowe
ooduba xigteey leedihyo ubaxa geedaha e
Abtiyaaladay baa ii ekeyd inaan adeecaaye
Ammaantii ugaadh Cumar lahaa ereg maxaa geeyey
Qaar hooyaday u eeddo tahay oo aada baa jira e
Alahayow afkaygiyo siddeen admiga u eeday
Ama darayo ood weyne way omas badnaayeene
Agaamo haddii loogu shubo ma ingagnaateene
Abaaraa ku doogoobi lahaa erayadaydiye
Alahayow afkaygiyo sideen admiga u eeday
Astiinka uma soo baxo ninkii iillka jiifsadaye
Wixii ka adkaadaaba waa akhiro kale e
Waa laygu eemaray cishqiga inaan ku ooyaaye
Aalahayow afkaygiyo sideen admiga u eeday
Madhabtaba ma galoo ruux haddu aamin gooys yahaye
Axdigaad ka boodaa jannada ooda kaa xidhiye
Adigiyo ashahaadaadu ways ku alla seegteene
Haw oonsan aakhiero waxaad urursataa yaale**

Dhammaan way argagaxeen, fadhibii intuu nin kastaba ka kacay ayaa galabtaas lagu kala tagey. Iyagoo kala quustay waano, subaxdii dambe ayuu Cilmi suuqa soo qabtay dabadeed wuxuu soo maray gurigii habluhu ay ku casumeen ayaantii hore wuxuu subaxdaas la socday saxiibkiis Tabaase. Markay la sinnaayeen iriddii guriga ayaa loo yeedhay Cilmi iyo Tabaase waxaana guriga joogay dhawr hablood oo ka mid ah kuwii casumay.

Cilmi iyo Tabaase gurigii bay soo galeen, markaasaa midbaa meel fadhiistay, waxayna la sheekcesteen hablihii, xoogaa yar markay fadhiyeen ayay hablahaa laba ka mid ahi Cilmi ku soo qaadeen sheekadii dhacaday ayaantii ay casumeen, waxayna ka codsadeen Cilmi iyagoo taladii wax ka siinaaya Tabaase inuu Cilmi gabar allaale iyo gabartii kale ee uui doonayo ee magaalada joogta farta ku fiiqo.

Ballanna waxay ku qaadeen in ay u dhammeyn doonaan, madaxa ayuu aad u lulay marksu tiriay gabay tiiraanyo leh, dhammaantood caloosha soo wada qaaday.

Luqun madoobe awrkuba kolkuu laacdhan baranaayo,
Isaga u laakimo badan laqanka xoolaha e,
Hadba qaalmo laacdhan ah wuxuu luqun jibaadhoba,
Lix intaanu jirin hadduu laacib ku ahaado,
Lama loodin karo jeeray liicdo bawdado e,
Anna laabta kama goynin caashaqii ladan e,
Luxudkaan la gelayaa sidaa igaga liil dheer e,
Midnaay hays ku kay lurin qalbigu laba jeelaan waaye,

Markuu gabaygaa dhammeeyey ayaa hurdo qabatay dabadeed buu hablihii weydiistay inuu seexdo, markaasay keecen oo waxay u hagaajiyeen qol uu seexdo, degdeg ayuu u kacay isagoo dhammaan wejigiisa aad moodo madawga ka muuqda inuu maantoo dhan dhuxul gurayey, gacanta ayuu Tabaase qabtay markasu gelyey qolkii ay habluu u soo hagaajiyeen, inay markuu la joogay ayuu u yimid hablihii, markasu la shee-

keystay aadna iyaga ugaga sheekeeyey dhibaatooyinka haysta ee loo maaro la'yahay, gabdhiihii baa waxay yidhaahdeen : «Maa xaa haddaa helay, sideebaa hurdo u qabatay, waaba subaxee?» Tabaase : «Laba indhood iskuma keenin intii muddo ahayd marka looga sheekeeyo Hodonna wuu seexdaa, hayeeshee ku raagi maaye mar dhow uun buu kici» hablahaa ayaantaas ayaa ugu dambeysay in ay ku yidhaahdaan Cilmi, Hodon daa midii kale aad rabtidna noo sheeg waxayna aad ugu canaanteen Tabaase iyo saxiibbadiis hawsha ay Cilmi kaga baxeen ee nadiif ta ah aadna way ugu calaacaleen, waxayna weydiisteen Tabaase iyo saaxiibbadiisba in loo gargaaro oo garab la siiyo Cilmi.

looguna cid diro odayashii qoyska uu ka dhashay, si ay wax ugu qabtaan wuxayna aad uga xumaadeen gacma saydhka ay Hodon ku gacma saydhay dhawr jeer ay u tageen ugana warameen dhibaataada maanta dhabarka ka saaran Cilmi ee iyada ku lug leh. Waxayna yidhaahdeen waa nasiib darro maanta Cilmi haddii uu nagu diiday inuu magaaladaas oo dhan gabar uun farta kaga fiiqo, oo ay noqotay taladiisii oo dhan Hodon in aan helo mooyee caafimaad dhimay.

Tabaase : «Wuxuu ku yidhi hablihii waxaaba ugu daran nin kan aan abid hore u gabyin, wax gabay u egna laga maqal intii aanu arkin Hodon, haddana waxaad maqlaysaan shubaya, waxa baddan ku faruuray inuu yahay jacaylna ninna weydiin maayo, hayeeshee bal yaa ka dhaadhicin kara Hodon iyo re erkoodda ? Maanta haddii loogu cid diro qoyska uu ka dha shay bal waa kuma qofku odayaha maskaxdooda ka raaridi jacayl buu Cilmi la buukaa oo wax ka dagaa ma jiro, hurdana ma lado mar uu xanuun ka bato mooyee, si walba kula talin nay wax noo meel marayna ma jiro. Balse aan eegno waxay arintu ku danbeeys», intii ay wada sheekeesanayeen Tabaase iyo hablihii, ayuu kacay Cilmi isagoo intii yareyd la tahay inuu seexday hurdo aad u badan mise wuxuu arkay saaxiibkiis Tabaase oo wali fadhiya oo la sheekeesanaya hablihii.

Cilmi : «Tabaase, ma intii aan hurday oo dhan baad meesha ku

sheekeesanayseen, maxaad ii kicin weydeen hawlo aad u badanayaan lahaaye ?

Tabaase : «Cilmiyow, abidkaa maad seexan hurdada maanta aad sexatey aad baad ugu baahantay in aad seexato taasoo kale ee miyaant agnaa ?

Cilmi : «Haa inawad bal aan suuqa eegnee waxa dadka waagu ugu baryay, intii ayna dibadda u bixin ayuu gabar weydiistay Hodon xaalkeeda iyo in ay hadal hayso, markaasay qososhay gabartii oo waxay tidhi : «baryahaas oo dhan maan arag Hodon gurigana kama soo baxdo anaase kaaga soo warrami doona haddii aan dhaqso u arko», in yar kaddib waxay yimaadeen makhaayad ku taalla suuqa Daaroole halkaasoo ay kula kulmeen dhalinyaro badan oo aad u doonaysay Cilmi in ay arkaan, makhaayadii ayaa la fadhiistay markaasay aad ula kaf-tamay mid ka mid ah dhalinyardii ayaa wuxuu yidhi :

«Cilmi baryahan ma aroos baad ahayd laguma arage ? Waa-kan tabaasena sidii uu manxiis kuu yahay kula socdee ?» Tabaase aad buu uga gubtay hadalkaa ay yidhaahdheen niman-kaas dhalinyarada ahi ee Cilmi u leh aqoonta fiican, wuxuuna u qaatay inay ku diganayaan kana maadsanayaan, Cilmise waxba lama ay ahayn waxyaalahaas gafka ah ee afkooda ka soo yeedhay. Maxaa yeelay dhibaatooyinkaas iyo qaar kale oo ka badan ayaa hore u soo maray, kalana kulmay dadka u la dhaqanyahay. Waxaana hubaal ah Cilmi inuu ahaa nin aqoon dheer dhammaan dadkaas oo dhan mar u ka gabyay afla-gaadooyinkaa ka soo gaadhaya wuxuu yidhi :

**Waxa qaarba cayn loogu dhigay hayscajabiyeene,
Soomaalida caad xune iguma caydeene,
Oo ima canaanteen sidaan cuud ka iibsadaye,**

Cilmi gabaygaas wuxuu kaga hadlay hawada jacayl inta ay soo taxnayd iyo siyaabaha uu u gediyya noloshiis, iyo heerka uu

marinaayo maanta. Wuxuuna ku tilmaamay kuwa ka soo horjeeda ee ku ceebaynaya hawshaas Eebbe ku dhaliyey ee loogu deeqay inay yihii kuwo ka indha xiran macaanka noloshu leedahay, Cilmi gabaygiisaa wuxu ku sheegay inaan Eeba ka simin dhammaan aadamiga quruxda iyo dabeeecadda ay u dha-shaan. Gabaygaa waxa kaluu sheegay caafimaadkiisii inaanu fiicanayn oo xanuun u weheliyo jacaylka uu u qabo Hodon, wuxuu ku yiri :

**Cududuhu ma naxaan haddaan caafimaad jirine,
Casharaky waddadu qoreen cudurka goywaaye,
Cilmi iyo daawaba doontay oo waayay cilinkaye,**

Cilmise ma helin dad badan oo ka garwaaqsada waxaasoo gabayo ah ce afkiisa ka soo yeerayeen.

Qoraxdii Godka ayay madaxa la gashay Cirka geestana waxa iska soo qabsaday daruuro dabaylo watta. Mar-kaas nin walba ka kacay fadhigii isagoo u jeeda hoygiisi. In yar ka dib dhobicidii roobka ayaa is qabsatay Cilmi oo goobtaa gurigiisu ka dheeraa meela kama galin roobkii ee wuu dhaxqaa-day isagoo Tabbaasena illaway, Tabbaase ayaa ka daba yimid oo ku dhawaaqaya «War Cilmi waa sidee maad meel inaga gelisid roobkani mid la dhex qaadi karo ma ahee ? Cilmi wuxuu ugu jawaabay, isagoo aan istaagin ama soo jee-san, «Idda Tabbaasow, naftaydan ku qaboojinayaa naxariis-tan da'aysee».

Waxa aad ula yaabay dad fara badan oo madaxa kala soo jeeday iriddaha iyo dariishadaha guryaha ay hor marayeen. Qaarkoodna wayba u yeedheen, hayeeshe Cilmi dheg uma dhi-gin. Tabbaase isagoo yaaban ayey gaareen gurigii.

Labadoodii aad moodo inay orad dheer soo galeen oo hiin-raagaya ayaa midba meel ku dhacay, markaas waxay gu-riiga ugu tageen Muuse Carab iyo nin kale ooy saaxiib yihii.

Muuse ayaa soo kacay oo dul yimid Cilmi markaasu yidhi : «War Cilmi bal iska waran maxaa idin ku dhacay miyaad xanuunsanaysaa Tabbaase na maxaa helay adiga waan ogaa inaad xanuunsanaysaye ?»

Markii uu u jawaabi waayay Cilmi, ayuu aad ugu soo dhaawaday misc waabu seexday, isla markiiba Tabbaase ayuu ku cararay oo dhawr su'aalood waydiiyay. Markaasu Tabbaase uga sheekeeyay waxay la soo kulmeen ilaa galabnimadii markay guriga ka baxeen.

Habeenki oo dhan Muuse iyo Tabbaase kama ay seexan taahii iyo gurxankii ka yeedhayay Cilmi, wuxuu waagu u baryay iyagoo leh ninka sidan u taahayaa goormay naftu ka dhici ?

Subaxdii ayuu Cilmi indhaha kala qaaday isaga oo ay kor joogaan Muuse iyo Tabbaase, markaasu Muuse yidhi : «War Cilmi iska waran sidee baad ka tahay xannuukii ?»

Inta uu fadhiistay buu aad u eegay hareerihiisa sidii uu dad kale ku oggaa. Markaasu yidhi : «Ileen waan rivoonaayey». Dib inta uu sariirtii ugu seexday buu tiriay gabay, wuxuuna yidhi :

**Ma samaynin waayahan tixdii saaniga ahayde,
Waataan ka saahiday tan iyo sabankii dayreede,
Xaluun ba saqdii dhexe, hurdada wax i salaameene,
Aan sifceyo inantii tiriig saxan la moodaayay,
Ilka sadaf la moodiyo wajiga lagu saruuraayo,
Timaha basri baan subkine, saaran garabkeeda,
Sanka iyo indhaha iyo afka sida sabeedaad ah,
Suniyal madoobay, qalbigu saakin kaa noqoye,
Soomaali iyo carab, hindiga sooya laga keeno,
Inta samada hoose joogta waad ugu sareeysaaye,
Soo soco sideyo qaaliyey saanad baa tahaye,
Cumar Cabdillahi**

Markii u tixdan gabayga ah dhameeyay ayay Muuse iyo Tabbaase midka kale eegay, dabadeed waxay u soo dhigeen quraac markaasu Muuse yidhi : «Cimiyow bal saaka inaad wax

cuni karto isku day, xalay adoon wax cunin baad seexatee?» Isla markiiba Muuse wuu shaqo tagey, waxaana ku hadhay gurijii Cilmi iyo Tabbaase, maalintaa galinkeeidi hore midko-odna kama bixin guriga. Waxaynay ahayd ayaantii ugu horeysey ee u arko Tabbaase Cilmi oo ilmo ka da'ayso labadiisa in-dhood ka dib markii uu aad uga sheekeeyey Haweenka isagoo u jeedinaya talooyin fara badan oo uu kaga istaagayo, dabadeed wuu u garaabay Cilmi markii u arkay murugadda ka muuqata wajigiisa. In yar markii ay fadhiyeen ayuu Cilmi u adkaysan waayay hadala Tabbaase, markaasu wuxuu yidhi : «Allahayow dhibkaan qabo ayaa kugu wareejiya ?». Muddo yar bay kala aamusnaayeen, markaasa Cilmi sidi wax hurdaysan sariirta dib ugu dhacay. Tabbaase isagoo ka ilaalinaya san-qadaha ayuu ka baxay guriga.

Goor ay tahay duhurkii ayaa waxa soo galay Muuse oo soo shaqaystay markaasuu arkay Cilmi oo hurda agtiisana ay taallo cuntadii saaka loo dhigay oo far la saarin taasi aad bay Muuse murug ugu dhalisay, dabeeto intuu ka kiciyey hundadii ayuu yidhi : «Ina mari aan qado doonancee ?»

«Idaa ma doonayo inaan guriga ka baxo eh». Ayuu ugu ja-waab celiyay «Sida aad moodayso maahee ina mari waxyaabo kalaan ka ogahaye». Ayuu Muuse yidhi

Cilmi : «Bal ii sheeg waxaa ii ogtahay ?»

Muuse : «Waxaan soo maraynaa Caasha gurigoodii dabadeed Caashaan leeyahay waxaan kaa codsanayaa in aad na tustid Hodon».

Inta uu ilka cadeeyay Cilmi ayuu ka kacay jiiskii degdeg-na u waji dhaqday, xidhayna dharkiisa labadii ugu quruxda badnaa, markaasay ka soo baxeen gurijii oo waxay tageen makhayad laga cunteeyo.

In yar ka dib waxa loo yimid Caasha oo dhar maydhaysa markaasaa midkoodba dhinac ka fadhiistay.

Caasha : «Maxaa loo lahaa Cilmi aad buu u xannuunsanayaa Muusow saw kan xaragoonayaa ?»

«Maantaba arag waakaase sida uu u caafimaad qabo.» Ayuu yidhi Muuse, «Oo miyuu ka ladnaaday wixii lagu sheegayey ?»

Muuse : Caashay wuxuu ka ladnaaday lama arko, wax ku siyaada mooyaane, maantana anaa soo khasbay ee guriga kama soo baxeen, waxaan ugu soo sheekeeyey Hodan baan ku soo tusayaa inta aan Caasha u tagno ayaan odhanayaa maanta si kastaba ha u dhacdo eh Hodan na tus, marka walaaleey mayx kula tahay ?

Caasha : «Maantay ugu daraayeen!. Sidee baan idiin tusi karaa ileen Hodan i yeeli mayso haddaan ku idhaahdo Cilmi iyo saaxiibkiis baa halkan joogee ii kaalay ?»

Muuse : «Sidaa ha yeelin adoon noo sheegin inaan dooneyno, u tag oo guriga keen dabadeed waan idiin soo galeynaa idinkoo iska sheekeeysanaya oon waxba ogayn, intaa ma noo yeeli kartaa ?»

Caasha : «Bal waan isku dayi doonaaye goormaad ii imanaysaan ?»

Muuse : «Guri dhaw oo halkana ayaan xooggaa ku nasaanynaa inta ay qoraxdu qabowbayso markaa ayaan kuu iman doonaa ee walaaleey nagu sin intaa».

Caasha : «Waa hagaag ee dhakhsada».

Caasha gurigooda iyo guriga ay Hodon ku nooleed wax isxigeen oo wax guriya ahi uma **dhexeeyn** markay ka baxeen Cilmi iyo Muuse ayay Caasha u wareegatay guriga Hodan ay joogto markaasay ku tidhi : «Hodonay maxaad qabnaysaa»

Hodan : «Dhar baan doonayaa inaan maydho».

Caasha : «Walaal inta aanad u fadhiisan ii kaalay alaab guriga dhex taal baan doonayaa inaad ila kala gurtid eh».

Hodan : «Waa hagaage in yar i sug aan alaabtan isku haagaajiye».

In yar ka dib bay u soo wareegtay gurigii Caasha ay joogtay halkii bay marna Caashi sheekaysaa marna alaab tidhaahyo dhar aan madh isleeyahay». Markaasay ku soo laabtay «Hawl aad u badan ayaan isugaysa Caasha ee wax kale ma kuu hadheen aan kula qabtee ?»

Caasha : «Maya ee waa intaas uun waxaan u baahnaa in la ila qabto miyaad tagi Hodanay ?»

Hodan : «Haa, waxa isugaysa shaqo guriga laga qabanyo dhar aan madh isleeyahay». Markaasay ku soo laabtay gurigoodii. Caasha yaabtay waxa helay labadii nin ee lahaa Hodan na tus.

Cilmi iyo Muuse, markay saw tageen gurigii ay sheegayeen bay is yidhaahdeen xoogaa yar seexda waydun kici doontaane markaasay la tagtay hurdadii. Goor ay tahay casarkii ayay hurdadii ka tooseen markasu midba kan kale eegay. «Maxaad inoo kicin weyday ?» ayuu Cilmi yidhi.

Muuse yidhi : «Maxaan ina kiciyaa hurdadii baa ila tagtaye, bal ina mari Caasha ku noqonee ?»

Deg deg bay u soo baxeen iyagoo talaabada hoosta ka xadaya markaasay inta ay hareeraha eegeen galeen gurigii ay Caasha joogtay.

Caasha : «Waar xagee ka dhacdeen ?»

Muuse : «Meeday Hodan, miyey ku diiday ?»

Caasha : «Xagay iga diiday maantoo dhan bay guriga ijala shaqaynaysay oon ana is lahaa way kugu soo gaari doonan».

Cilmi : «Oo imika miyay kaa tagtay Caashay ?»

Caasha : «Haayoo way tagtay markii ay ila dhamccysay shaqadii aan u baahnaa in la ila qabto».

Iyagoo halkii taagan oo Caashina la joogto ayuu Cilmi tiriyay Tix gabay ah wuxuuna yidhi :

Hadhka galay hurdadu way xuntee ho heey,

Maxaay seexshey ?

Muusaw hungoobaye,

Maxaa Hodan iwaydaarsahay ?

Hoogii ay joogtiyo maxaa hilinkii ii diiday ?

Dahab lama haleyee,

Maxaan daawad ku ilaaway ?

Muuse intuu garabka qabtay Cilmi ayuu fadhiisiyay mar-kaasu ku yidhi : «Cilmiyow naftaada ka adkow, waxani waa nacasmimo e Hodana Caashi waxay isku dayi doontaa inay mar labaad ina tusto haddii aynu noolahaye» ee Caasha inaya iya-doo aad uga naxsan hadalo aad u qalow kula hadashay, waxayna ugu balan qaaday inay mar labaad u hawl gali doonto sidii ay ku tusi lahayd Hodan.

Subaxdii dambe ayay Caashi u tagtay Hodan oo guriga hortiisa taagan markaasay u marisay gabaygii Cilmi tiriyay hase yeeshii ama ay sheegin inay shalay guriga yimaadeen maxaa yeelay Hodan dib uguma ay wareegteen gurigooda haddii ay ogaato arintii shalay dhacday.

Hodan dhieg uma dhigin tixdaa gabayga ah ee Cilmi tiriyay wax hadalo ah na kama odhan Caashi intii kagama hadhin ee dhawr su'aalood ayay waydiisay oo arintaas ku saabsan, iyagoo taagan irida guriga, oo sheekadii u socoto ayaa waxa ku soo kordhay hablo ay Hodan walaalo yihiin, markaasay sheekadii wax ku darsadeen markay maqleen tixdii uu Cilmi tiriyay shalay.

Dhab ahaantii may jeceleesan jirin Hodan Walaalaheed iyo waalidkeedba wax yaalahaas dhagahooda ku dhacaya ee laga soo warinaayo Cilmi, iyagoo aan halkii ka dhaqaqaqin ayaa waxa u timid gabar ay is yaqaaniin markaasay waxay waydii-satay baada cabdile oo ah Hodan walaasheed inay caawa ka soo qayb galaan Aroos lagu qaban doona meel aad ugu dhaw Xaafadooda waxayna tiri Arooskaas caawa waxa ka soo qayb galaya oo lagu casumay inuu ka qayb galo Cilmi Boodhari.

Baadi ma'ay ogolaan inay ka qayb gasho Arooskaas, subaxdii dambe ayay ku soo noqotay gabartii baada oo gurigii joogta. Markaasa waxay tidhi : «Haddii aad arki lahayd xalayto waxa ka dhacay Arooskii yaab baa ku dili lahaa». Waxay tidhi : «Baaday waxaan indhabayga ku soo arkay Cilmi oo gabayaaya oo ilmado labadiisa indhood ilmo ka da'ayso. Maxaad Baaday wax ula qaban weydeen haddii uu jeelaaday walaashiin». Baadi iyadoo aad uga cadhaysan ayay waxay ugu jawaabtay, «Idinkuba maa wax la qabataan».

«Haddaan wax u qaban karayno sidaa ba ma ahaadeen, **anaka haday talada Hodan gacanta noogu jirto waxaas oo dhan** ni ma dhaceen iyana ma diidi karteen ee waan u **dhisilahayn**», aya tidhi, gabartii, Baadi waxay ka codsatay inay sheekadan halkaa ku **dhaafsto**.

Berbera, oo waqtiga marba si yahay waxa Cilmi ku soo maray dhawr xagga, waxana jirtay in badi dadku ka bixi jireen Berbera, waqtigaa uu soo galo kulayluhu hasa yeeshii Cilmi waxa kaga darayd dhibaatooyinkaas dadku ayaan u adkaysan karin jacaylka uu qabo, Hodan waxay raaci **jirtay** markaa u soo galo kulayku eedadeed, waxayna u bixi jireen Miyi iyo meelaha uu degan yahay reerkeedu, Cilmi wuxuu noqon jiray inta ay Hodan maqantahay nin waaxi ay ingagan tahay oo umay dhadhami jirin, noloshu, waxa se ku hadhi jiray Berbera hablaha kale ee ay walaalaha yihiin. Waxa jirtay Hodan hooyadeed iyo Aabbaheed inay gaareen gabayadaas iyo shee-

kadii taasoo aad wal wal u galisay ooy uga biqi jireen in Cilmi reerkoodu isku dayaan inay xoog ku kaxaystaan Hodon taasna waxay a h a y d wado k a m i d a h caadooyinkii hore ee ay isku guursan jireen dadka Soomaalidu, waxa jiri-jiratay in ninku gabarta uu doonayo haddii loo diido iyadoo ogol inuu si qarsoodi ah ula tago inta uu cid u wehel yeesha kaxaysto.

Haddii ayna ogoleena badi inta uu meelahaas ka eegto ayay xoog ku kaxayn jireen oo isla markiiba naagaysan jireen.

Dhibaatooyinkaas oo dhan ayay uga baqan jireen Reerku Hodon. Sidaas darteed waxay ku eegi jireen il dheer had iyo jeer. In kasta oo lagu kala xaal qaadan jiray haday dhacaan arrimahaasi isla markaas wax sii qoto dheer lagama dhigi jirin.

Hodon iyada oo ka maqan magaalada Berbera ayaa waxa habeen habeenada ka mid ah oo tahay **xaggaa** **meel** **dibada** ah isugu yimid Cilmi iyo dhowr kale oo dhalin yaro ah. Waxaan ka mid ahaa saaxiibadiis Muuse iyo Tabbaase. Markaasay weydiyeen Cilmi xaalkiisa, iyagoo la socda maqnaashaha Cilmi wuxuu yidhi: «Hodon ha joogto ama ha maqnaatee waa rux maankanya ku jira». Dabadeed wuxuu tiriay tix gabay ah oo u ugu sheegayo nimankaas jeceylka Hodon uu u qabaa hal-ka u taagan yahay in kastayna joogin, wuxuuna yidhi :

Nimanyahow, dabaub galay baryahan kuma dannuukheyne,
Kolba aniga oo daayey baa igu diraysaane,
Idin diidi maayee waxaan dood u celin waayey,
Mid duusho yar baa Eebahay iigu daw galaye,
Aqal daahiyo weyn derged iyo daar middaan galaba,
Daulnimo habeenkii haddaan meel duddo ah seexdo,
Dayax iiga muuq dheer miduu duunku caashaqaye,
Iga daaya hadal qaadkeedu waa iiga darayaaye,

Layaab bay ku noqotay dhammaantood saaxiibadii iyo

dhaliyartii kale ee meesha isugu timidba. Tixda gabayga ah ee uu tiriay na ma ahayn mid ay filaayeen, waxaana u cadas-tay badidood inuu jacayl dhab ahi Cilmi hayo. Muuse oo goobtaa sadhiyay ayaa haddalo ku darsaday sheekadii dhalin-yarada dhex maraysay wuxuu na yidhi : «Cilmi, aniga iyo Tabbaase cilmigiisa waannu saari weyney. Waxaana neo muu-qatay qudhayada wax kan Cilmi horjooga. Waxaanay nala tahay habeen iyo dharaar waxaan ka gabaysiinaya kana jaray umito inuu afkiisa galiyo ilmana ka da'ado labadiisa indhood, maanaan si fiican u garansanayn. Hadaanu ka garwaqaqsan-no waxay tahay wax cusub oo hore aan inoo soo marin. Waxay se ila tahay inaanu ka badbaadayn cudurkan galay. Ma-xaayeeley, Cilmi horaba waa u taqaaneenoo wuxuu ahaa nin u dhashay hilib, jidhkiisuna buuxo, maantana waad aragtaano qori caday waa kaas ka dhuubtay. Waxaan qabaa anigu inuu jacayl ka badan yahay». Habeenkaas Tabbaase wuxuu talo ahaan Cilmi u soo jeediye inuu ka tago magaaladda. Hadalkiisii isagoo sii wata wuxuu yidhi : «Cilmiyow, haddaad maanta ka tagto Berbera waxa hubaal ah in caafimaadkaagu sida-tan dhaami doono. Waxaanay ila tahay inaad tagtid magaa-ladda Burco. Waxaan sidaa kuu leeyahay, Cilmiyow waad ogtahay maanta Berbera uma wanaagsana caafimaadkaaga xaggaaga jira dartii». Dhammaantood way u riyaaqueen talladaas uu Tabbaase soo jeediye waxayna ku dhiiriyeen Cilmi inuu sidaas yeelo.

Fallo ninba si bay isu tustaaye waxay ku dhalisay Cilmi uur ku taalo iyo caloolyow, midaa uu Tabbaase soo jeediye dhammaan waxay isugu geeyeen awoodoodii sidii ay Cilmi u ogoleysiin lahaayeen inuu tago Burco inta ka hadhay kulayla-ha, aad buu se madaxa ugu lulay oo wuu diiday inuu ka baxo Berbera, farahase kamay qaadin in kastuu diiday.

Dhawr maalmood ka dib ayaa waxaa soo gaaray Cilmi war uu aad ugu farxay oo waxa loo sheegay inay Hodon ku soo noqotay Berbera iyada oo la socota Eedadeed, maalmahaas

wuxuu Cilmi ogolaaday intaa aanay Hodon soo noqon inuu tago magaaladda Burco, inta xaggaagu dhammaanayo. Waxana aad ugu adkaatay sidii uu isu rogi lahaa una diidi lahaa tagitaankaas.

Maalintii dambe ayay isu tageen markaasay meel isla dhigeen go'aan ah in Cilmi dhoof u diyaar noqdo, habeenimadii ayaa loogu yimid Cilmi guriga hortiisa markaasay u soo jee diyeen go'aankii ay maanta gaareen.

Cilmi meel uu uga baxo ayuu waayay dabadeed wuxuu calaacalo ba wuu ogolaaday inuu tago. Cilmi wuxuu yidhi : «Haddii aad ogtihiin dhibka i haysa i maydaan tidhaahdeen Hodon meesha ay joogto ka dheerow». Dhammaan dhagahay ka fureeysteen calaacalkiisa waxayna ku jareen hadalkii «Cilmiyow bari galab ayaad tagaysaa waxaad raacaysaa nin Burco tagaya oo ka sii war hayn doona, habeenkaas Cilmi dhaban ma dhigin wuxuuna Adduunka ugu jeclaa Hodon inuu sii arko, hayeeshee wax taas la qabanqaabiyyaa ma jirin, sidii u kolba dhinac isugu rogayay ayuu waagi korkiisa ka baryay. Waxay ahayd maalin aan Cilmi u tirsaneyn oo madow, wuxuuna ahaa maalintaas nin tiiraanyaysan. Saaxiibadiis intay u yimaadeen ayay aad ula sii hadleen waxayna aad ugu adkeeyeen inuu iska saaro wahsigan ka muuqda, calool adaygana.

Galabnimadii ayaa waxa soo maray gaarigii uu raacayay wuxuuna fuulay isagoo ilmadu ka da'ayso. Wuxaanna ku sii yidhi saaxiibadiis, gaarsiiya Hodon fariimahayga intaan Burco ku maqanahay had iyo jeerna iiga soo warrama xaalkeedu sida uu yahay.

BURCO IYO CILMI BOODHARI

Waxay markaasu ahayd bartamihii 1935kii, Cilmi oo sheekadiisu ku fiday dhammaan arliga Soomaaliya gabayadiisu meel kasta ka dhaceen ayaa Burco tagay markaasaa qofkasta jecleestay inuu arko wajigiisa, taasi waxay dhalisay in Cilmii

gurigii uu ku soo dagay lagu kala bixi waayay. Meeshuu fadhiisto na lagu soo ururo, haddii dibada uu marayo farta la isugu fiiqo oo mararka qaarkood ay dadka wada daba galaan.

Cilmi maalmahii hore ee magaaladda u yimid aad buu u dhibaatooday maxaa yeelay qofkasta wuxuu waydiyaa Hodon iyo sida uu ku jeclaaday waxayna ka codsan jireen inuu u tiriyo gabaydii oo dhan. Dadkaas waxba iyaga lama ahayn su'aalahaas ay waydiinayaan isaga se meel ayaa danqanaysay marka lagu soo qaado magaca Hodon, wuxuuna u xiisoon jiray Berbera iyo meeshay Hodon joogto.

Muddo markii uu joogay magaaladda Burco, wax war ah na ka helin saaxiibadiis ayuu arkay nin qooskooda ah aqoon fiicanna u leh oo u soeda Berbera markaasu wuxuu yidhi : «Ina adeer waxaad iga gaarsiisaa Hodon gabaygan. Xaalkeeda na iiga soo waran mudo waxaan ka maqlay ma jirto eh» Dabadeed wuxuu tiriay gabaygii :

Inaadeer, hagaagtaye haddaad hilinka sii qaadid,
Hataq iyo illaah kuguma rido hagabihii sheekhe,
Mid hubsiimo badan baa tohoo halo la siiyaaye,
Adigaan hayeey kuu gartiyo hurintii Daauude,
Inaan haysigeed dhigay hadday hadal moodeyso,
Hillaac baa Berbera iiga baxay Hodon agteediye,
Hurdadana habeenkii ma lado had iyo waaggiye,
Isda hoormaad baa qalbigu ii hanqarayaaye,
Way lay horjooga sidii horudhaacdi geela,
Gabadho kaloon haasaawiyyaa wayga haniyaade,
Heddaan hadayad caano ugu diro hoohlidaa gubiye,
Maxaan kula hagaagaa yirtii way hanweynahay,

Gabaygaa markuu u dhameeyay ninkii Berbera u sooday ayuu gacanta u galiyay waraaq uu kula hadlayay saaxiibadiis, wuxuuna ku yidhi : «Saaxiibadaydii qaaliga ahaayow, sidii aan ugu soo dhoofay Berbera habeen iyo maalin madaxayga

ka maydaan bixin oo ma ilaawin sidii aad ii dhaqaaleen jirteen, waana mid had iga maqan oo aan tabo had iyo jeer, waxaan ku farax sanahay in aan idin ogeysiyo in caafimaadkaygu sidii hore soo dhaamayo hayeeshee wali waxa i hor taagan Hodon oo ila qaybsata nolosha habeenkii iyo maalintiiba sida aan ugu fakarayo. Waxa aad dhib iigu haysa anoo aan maanta ogeyn waxay qabto. Taasna waxaan filayay inaad ila socodsiisaan waxay ku waa bariisato si naftaydu u dagto. Saaxiibayaal, ma waxay idin la tahay haddii aan ka dheeraaday in jecckylki baaba'ay waxaan idii sheegayaa inuu maanta iigudaran yahay. Waxaan idinka codsanayaa in aad gabayga warqadaan sida. Saaxiibayaal waxan idin soo dirayaa salaan aan tiro lahayn, oo diiran. Saaxiibayaal jacaylku waa dhib iyo barwaalo isku laban oo ruuxu haleelo dhab ahaan u waadaago. Waana midhoo meel dheer ka soo lalmanaaya, badina lagu hongoobo halabsigooda. Waxa weheliya warwar iyo walaac, la kiriira sidii lagaga meel qaadhi lahaa aayihiisa.

Waana qayb ka mid ah nolosha guud ee Aadamiga, soona taxnayd soona taagnayd goyaal fara badan.

Cilimi Ismaaciil Boedhari,
Burco, August, 1935.

Maalintii uu gabaygaa diray warqadana raaciay, waxa ka dhacay culays weyn oo saaraa. Waxay la ahayd inuu ka helay war oo u ogaaday Hodon xaalkeeda waxayna la a h a y d sidii oo iyada la kulmay oo hadal culaysiinaayey uu isaga warreejey. Naftisu si ayay raaxo u dareentay aanu isagu markaa ogaan karin. Qof wax jecel iyo caadadii weeyey, Cilmi, ilaa intii Burco uu yimid maalintaa ayuu dhex galay dadkii magaaladda deganaa oo murugadii badanayd ka yaraatay. Dhawr maalmood ka dib waxa u timid Cilmi warqad ay soo direen saaxiibadiis warqadaas waxay ku bilaabeen :

«Cilmi,
Waxaa aan aad ugu faraxnay warqadii aad noo soo dir-

tay iyo gabaygii aad soo raacisay ee qaayaha lahaa. Wuxaan ku dadaalay sidii Hodon gabaygaasi u gaadhi lahaa. Dhammaana waxaannu ku faraxnay in aannu ogaano in caafimaadkaagii sidii soo dhaamayo. Hodon indhahaygu may qaban, waxaannu se ognahay inay caafimaad qobto.

Waxa jirta Cilmiyow oo aanu ka xunahay in aannu ku sheegno Hodon in uu doonayo nin ka shaqeeya magaaladda Berbera, una ogolaadeen ooqyskoodu oo la siiyey. Dhammaantayo aad baan uga xunnahay.

Cilmiyow, arintaa soo kordhay. Wuxaan jecellahay inaan ogaano goortaad Berbera ku soo noqonaysid. Waxa ku soo salaamaya saaxiibadaa oo dhan.

Saaxiibkaa Muuse,
Oktoobar, 1935
Berbera.

Waraaqdaa markuu akhristay Cilmi aad bay uga nixisay waxayna ku dhalisay tiiranyo iyo taws. Wuuna isku ciil kaambiyey imaatinka Burco, laba habeen markuu hurday afkissana wax cunto ah galin ayuu warqad kale u qoray saaxiibadiis ka warrameysa sida uu noqoday markii uu maqlay in Hodon nin kale la siiyey, wuxuuna yidhi :

«Saaxiibayaal,

Salaani korkiina ha ahaato. Wuxaan helay warqadiinii aad ii soo dirteen ee naxdinta labayd, xaalkay siduu noqday ka dib markaan warqadda helay. Iga guddooma tixahan gabayga ah :

Sidii geel horaado wax badan hawdka miranaayey,
Oo haro la soo joojiyo kuray u heesaayo,
Oo hoobay loo qaaday iyo hadal walwaaledka,
Kolkaad Hodon tidhaahdaan ba waan soo hinganayaaye,

Hadaya hawlyaraan idin la tahay aniga weyn hooge,
Ayadoon cagaa lagu hamsiin waanan ka hadhayne,
Hammada been ah marbaan is idhi waad la hurudaaye,
Jin uun bay haddoodilay mid ay habbar waddaageene,
Hareertayda madhan baan is idhi haadso gacanteeda,
Kolkaan hubsaday meel cidla ah inaan ku hawshooday,
Rugruqaansigeygii dambaan soo hambaabiraye,
U haylhaylay gogoshii sidii halablihi aare,
Siday iga haleeyeen maryihi hiifay oo tumaye,
U hagoogtay sidii geesi ay niman ka hiisheene,
U hiloobay sidii wiil la dhacay kadin ay haysteene,
U hiqleeyay si naag la yiri huray dalaaqdaaye,
Wax aanad haynin oo haabsataa habartii weecyaane,
Ho heey iyo ho heey maxaa hadimo la gaystay.

Saaxiibayaal waxaad ogaataan inaan dhakhsu u imaanya Berbera.

Muddo yar ka dib ayuu Cilmi goostay inuu dib ugu laamo Berbera si uu arintaa uga dhargo.

Hodan waxa bartay nin la yraahdo Maxamed Shabeele oo ka shaqeeya markaas dakadda ku taalla magaaladda Berbera oo ka tirsan Ciidamada u qaybsan Badbaadada Cashuurt Maxamed wuxuu ku dhashay Degmada Laasqoray sannadku markuu ahayd 1916kii wuxuuna in badan ka soo shaqaynayay badda oo uu la socon jiray doonyaha u kala socda xeebaha Carabta iyo Soomaaliya.

Maxamed wuxuu ahaa nin gacantiisu aanay madhnayn oo adduunyo haysta aadna u amaan oo lagu tiriyo inuu yahay nin xilkas ah, Maxamed wuxuu Hodon ku bartay dukaan ay imaan jirtay oo ay ka qaadan jirtay cuntada oo uu lahaa nin Carab ahi, Maxamed wuxuu saaxiib la' ahaa ninka carbeed ee dafkaankaas haysta, sida darteed wuxuu had iyo jeer fadiisan jiray dukaanka hortiisa habeenkii.

Halkaasoo Hodon ay soo mari jirtay iyadoo unto doonaysa Shabeele oo aad ula socday arimaha magaalada ka dhacay waxa aad ugu dhiiri galay inuu waydiisto Hodon reerkooda ninkaa ay saaxiibka ahaayeen ee carbeed oo aad u yaqaanay Hodon Eedadeed, Shabeele wuxuu ogaysiiyay dhawrin oo magac ku lahaa reerke inuu doonayo Hodon, dhammaana way ku dhiiri galiyeen maalintii dambe Shabeele wuxuu jecleestay inuu arintaa kala hadlo Hodon. Dabadeed wuxuu kala tashaday qof dumara oo ay Hodon reerkooda jaar ahayeen wuxuuna waydiistay inay Hodon ugu yeedhaan oo uu kale hadlo wuxuu dammaacsanyahay. Qoftaa dumarka ah oo la odhan jiray Faduma waxay aad ugu dadaashay sidii ay Hodon u tunsi lahayd Shabeele.

Maalintii dambe ayuu Shabeele kula kulmay Hodon gurigii, markii uu u soo galay iyadoo joogta ayuu salaan aad u fiican ee dhiibay wuxuuna ku yidhi : «Hodon, waxaan ku doonayay arrin aan maalmahan doonayay inaan ku sheego mayay kula tahay haddii aan ka wada hadalo oon ku ogeysiyo» Hodon aad bay uga baqatay Shabeele waxana ka timid ilmo labadeed indhood. Markasu Maxamed isagoo eegaya reerka guriga leh wuxuu ka baqay inay Hodon gasato in ay la socdaan reerka guriga leh oo loo qariyay inaan Shabeele doonayn.

Dabadeed, wuxuu Shabeele Hodon weydiistay inay si ha boon uga dhiibato waxay ka qabto arrinta uu la socdo.

Hodon waxay ugu jawaabtay : «hadaad aniga aad i doonayso waxaad u tagtaa reerka i dhalay, waxay iigu taliyaan baan yeelayaa anigu»

Shabeele aad buu ugu rayaaqay hadalka ay tiri wuxuuna gartay inayna waxba iyadu ka qabin ee ay reerka tun ku xiran tahay. Shabeele wuxuu arintii mar labaad kula no qday dhawr nin ooy aad is yaqaaneen oo raaska ka tirsan wuxana ka mid ahaa Axmed Maxamuud iyo Xaashi Ururdooy.

(alla haw naxariistee) waxayna ahaayeen nimankii aad u garab istaagay ee qoyska ula tagay arrinta uu Shabeele damacsan-yahay waxa kaloo weheliyey oo aad ula hadlay Hodon Eedadee d,ninka carbeed ee ay wax ka gataan dukaankiisa wuxuu-naa ahaa nin ay aad ugu kalsoon tahay Hodon Eedadeed.

Shabeele wuxuu noqday nin ka tirsan reerkii oo wuxuu aad ugu qayb galay dhismihii reerka iyo wixii kale soo raacaba, reerku aad bay Shabeele ula dhaceen waxayna garteen oo ay isku raaceen inuu yahay nin ka soo bixi kara oo guursan kara Hodon, Hodon waxay ahayd gabar daba taagan waalidkeed oo waxay ugu taliyaan ku niyad san waxana loo sheegay in la siiyey Maxamed Shabeele.

Shabeele intii uuna guri gelin loona meherin Hodon wuxuu habeen kasta ku sugi jiray dukaanka ay wax ka gataan halkaase uu ka raaci jiray ilaa iyo meal guriga ku dhaw, wax hadal ah oo sii ridana kumuu odhan jirin. Cilmi oon laga war hayn ayaa wuxuu yimid Berbera oo Hodon aad afka loogu hayo, maalintaas uu yimid Cilmi wuxuu ahaa sakaraad, mar-kaasaa magaalada wixii dad joogay afka is gashadeen, markay egaadeen inuu Cilmi yimi, waxayna aad ula yaabanaayeen sida ay arintaasu ku dambayn doonto.

Cilmi wuxuu la kulmay saaxiibadiis oo aad uga xun ar-rintaas dabadeed muddo markii uu ku qarsoona guriga ay ku jiraan ayuu soo baxay maalin dambe isagoo aad ugu dharagsan waxa socda.

Maalintii dambe ayuu Cilmi wuxuu soo fadhiistay ma-khaayad ay dhalinyaro badani fadhido halkaas oo ay kula kaf-tameen wuxuu ka tiryay gabay aan laga filayn inuu tiriyo oo calaacal iyo hanjabaad isugu jira wuxuuna yidhi :

**Nimanyahow gabay waa murtiyo maaran kala waaye,
Rag uunbaa maroor wax u tusee kaygu waa malabe,**

Sida sheekh muftiya oo cilmiga meal ku tirinaaya,
Wa' u muhanayaa maansada mari ad leediine,
Anigaan makhaayada aan gayn iyo makhdradaha e,
Haddaan madar ka sheegaayo oon wallo ku maansoodo,
Martuba waa ka dhici lahayd hablaha muxubo awgeede,
Murugada calooshayda iyo muhanga laabtayda,
Miyi waxan la tagi waayey iyo madaxdii Daa'uudka,
Meeraysigeedii waxaan ula madoobaaday,
Nin mataanihiisii gacmaha meal dhigtaan ahaye,
Mid kalaa la tegey geenyadii maanku ku xidhneyde,
Dadkii baa masooboo ninkii magac lahaa eedye,
Muruq kuma kaxaysane rag buu magansanaayaaye,
Haddii aanan mahiig iyo ka biqin murabidkaa gaalka,
Ama se aan mashraqad lay sudhayn maalin ma hayeene,
Alle magane sow dawladduna meesha kama dhoofto,
Afartaa intaa miim ka deyey marin ma qaadsiiyey,
Mid kalana waa maansaday mahatay laabtaydu,
Mariid baa qardhaas loo qoraa meelo la qabtaaye,
Miridh baa la gooyaa cishqaan cidina maarayne,
Intaanaan naftayda u makaday way i moogtahaye,
Mid kalaaba loo meheriyo meal u gogoshaaye,
Micne qaabanaw dumar inaan male la weydiinin,
Waa waxa martiyo loogu xiray marada sheydaane,
Muxubiyo mukaawo wakiil magac waxaan siiyey,
Maydhkii khasaaraysi iyo maadi gabaygii e,
Waa in muraad li'i waxaan ugu muraaqoone,
Mitaalkeeda waan heli lahaa maydh haddaan tago e,
Mudanihi Cusmaan iyo bal maakhir haybsodo.

Cilmi wuxuu aad uga calaacalay nasiib darada ku dha-cay ee aannu filayn wuxuuna tusaaaleyay saaxiibadiis in lagu gardarooday oo lagu soo duulay naftiisa halisna uu ku jiro una dhowyahay inuu ilka jeefsado.

Waxa jirtay in waagaas ay bilaabeen gabayo aad u fara b: dan oo niman fara badani tiriyeen oo ay ula jeedeen hablo

ay doonayeen nimankaas oo aan gaarsiisnayn heerka Cilmi Boodhari u taagan yahay waxay iyagu ahaayeen niman waqtigu si kale ula eeg yahay oo tumasho ku jira, waxay tiriyeen nimankaasu gabayo aad u macaan oo ah kuwa loo yaqaan maanta (gabayadii Qaraamiga) mid walba oo nimankaas ka mid ahi wuxuu tilmaamayay gabar uu isagu jecleestay hayeeshee Cilmi isku fikrad ma ay ahayn, waxana ka mid ahaa nimankaas Cabdi Gahayr iyo Cige Baraar, iyo niman kale oo fara badan waxana qaarkood ay ahaayeen gabayada ay tiriyaan af lagaado ama se faraha ayay ka qaadi jireen haddii ay u mee marri waydo.

Cilmi aad buu ula socday arrimahaas soo kordhay waana looga sheekeen jiray waxa ay la kulmaan, waxayna nimankaasu ku kala noolaayeen magaalooyin kala gadisan oo dalka ka mid ah hayeeshee warku wuu u kala socon jiray oo gabayadda way isu diri jireen, Cilmi taasi aad bay uga yaabisay waxanu had iyo jeer odhan jiray «Maxaa ku kalifay, may aayar iska hawl yareestaan», waxayna la ahayd inay yihii niman wareersan oo waxa ku soo food leh aan ogsoonayn.

Maalintii dambe Cilmi oo aad nimankaas ula yaaban ayaa waxay wada fadhiisteen guri niman ay saaxiibo yihii markaasay ka wada hadleen hawshaas iyo gabayada ay nimankaas tirinayaan iyaga oo dhamaantood eegayay waxa uu Cilmi ugu jawaabo; dabadeed waxay ka dhadhansadeen halaldiisii inuu aad ula dacsaneen arrintaa ay sheegayaan, markaasaa mid ku yidhi : Waar Cilmiyow, taadu miyayna kuu muuqanin, waadiga la yaaban iyaga e ?

Cilmiyow : «xaggee bay iiga muuqataa iyagaan uga bayaayaa inay mee xun gaarsiise, anigu inaan wax qabo ba miyay ilaa tahay toodaa ii darane»

Dhammaan intay wada yaabeen ayay hadana su'aal kale waydiyeen waxayna yidhaahdeen «maxaad gabayo ugu darsan wayday Cilmiyow ?»

Cilmi : «Waxaan ugu darsan waayay waxay tahay Hodon iyo nimankaasu hablaha ay u gabyayaan iima sinayna»

«Cilmiyow hablaha maanta ka sheekaynaynaa annaka waxay nala tahay inay simanyihiin oo mid waliba ay qoys ka dhalatay, marka sideen bay Cilmiyow kula ektahay arrintanu Hodon se maxay dheertahay hablaha maanta wadanka ka buuxa ?»

**Kolba anigoo sahashadey oo saari ka ahaadey,
Ayuunbaa siraad midabkiley ley sawirayaaye,
Sidriyey ku daabacan tahaye uma sakhraameene,
Sidiis saacadeed bey qalbiga iiga socotaaye,
Habeenki markaan seexdo wey ila safadaaaye,
Salaadaa horey iga tagtaa ooy siigo noqotaaye,
Maryama Xaashiyo tuu Gahayr madar ka sheegaayey,
Iyo marantiduu cige baras meel fog kaga boodey,
Muran malaha Ducaalow inay muunad dheer tahaye,
Maankaygaba ka jaray naago kale muhindis koodiye,
Haddii qaadi ii meheriyo oo midigta lay saaro,
Ka mabsoodaye dunidu waa ii maalinta qodha e,**

Shabeele muddo yar ka dib waxa loo badalay magaalada Maydh ee ku taalla xeebta Bari ee Waqooyiga Soomaaliya dakadda ku taalla, Shabeele oo waagaas aad loogu kacsanaa hasa yeeshee aan eidi ka hor imaan waxay taasi ku dhalisay wal wal, oo ma jecleeysan badalkaa u soo baxay, intii aana ka ambabixin magaaladda ayuu habeen, habeenada ka mid ah u yimi Hodan, wuxuuna u sheegay inuu tagayo Mayh, halkaasoo muddo sannada ah uu joogi doono, aadna wuxuu ugala sii balamay sidii ay xaalkooda ula socodsii lahaayeen. Shabeele markaas waxa uu sugayay Hodon aabaheed oo ka shaqaynayay magaaladda Laas-caanood oo loo diray fariimo dhawr ah oo ku saabsan bixinta Hodon la bixiyey waxayna Hodon eedadeed u dirtay markii ay ogaatay in Maxamed Shabeele la badalayo warqad Cabdille walan wal ay arintaas oo tafatiran ku ogeysiinayso, waxayna warqadaas ku bilawday :

«Walaal,

Dhamaantayo aad iyo aad baan u siicanahay waana la wada caafimaad qabaa. Sidee idinku tiihiin? Wuxaan filaya in aad caafimaad qabtaan. Wuxa la noo sheegay in dhulkii barwaqaqo yahay oo roob badani ku da'ay bal nooga soo warama sida uu xaalkiinu yahay.

Waxa nala soo darsey oo baryahan ba wadnay arrin ku saabsan Inantii ahayd Hodon oo nin la yiraahdo Maxamed Shabeelle doonay, dhammaana way garab istaageen ragii reerka ka tirsanaa, anna sidaas oo kale gacan baan ku siiyay oo waan aqbalay, hasa yeeshoo waxaan gartay in aan idin soo ogeysiyo ood adigu Cabdilow timaadid Berbera si inantii loo meheriyo. Waxa loo badalay Maxamed Shabeelle nimka inanta i weydiistay magaaladda Maydh.

Sidaas darteed waxaan kaa rajeynayaa in aad si dhakhsa ah magaaladda Berbera u timaadid, adiga iyo saaqaa waxaan aad idinka codsanayaa in faraha la iiga qaado taalladda inanta Hodon. Si deg deg ah war noogu soo dir.

Waxaad nagu salaantaa dhammaan qoyska wixii jooga Laas-caanood.

Walaashaa Sideyo Walanwal Berbera

Warqadaas oo gacanta uu ku sii qaaday nin dirawel ah oo wadey gaari badi ka shaqayn jiray Bari iyo Berbera inta u dhaxaysa.

Cabdile Walanwal waxa gaartay warqadii ay Sideyo dir-tay, aadna way u yaab galisay. Wuxuuna u diyaar noqday dhoof. Dib ayuu gaarigii warqada siday u soo raacay maalmo yar ka dib na wuxuu yimid Berbera.

Cabdile iyo Sideyo aad bay uga wada hadleen arrintaas waxayna Sideyo waydiisatay inaan loogu iman wixii inantaas ku saabsan, waxayna Cabdile ku tidhi : «Waxaan anigu gartay in Hodon la siiyo ninkaas, maxaa yeelay wuu u qalmaa oo waa nin aad u nadiif ah, xilkasnimo na ka muuqato oo ku fiilaan kara maanta. Waxaan u yimid Cabdile dhawr nin oo uu aad ugu kalsoon yahay oo aad arrintaas ugu dhaadhiciyay kana bixiyay faallo fara badan Maxamed Shabeelle.

Waxa jirtay inay aad ugu dhabo gali jireen reerka inaan la weydiistaa ninka markaa u soo gala ee inan ka doonayaa, adduun gacanta laysa galiyaana meesha mid ka madhnaan jirtay may ahayn.

Waxay gorfa-gorfeeyaan ba waxay isla garteen in talladda loo daayo Sideyo, Cabdile iyo Maxamed Shabeelle ayaa la isu keenay oo ay waxay u wada fadhiisteen qado martiqaad ah oo uu sameeyay Maxamed Shabeelle, waxaana ka soo qayb galay qadadaas dhawr nin oo ka tirsan Hodon Qoyskeoda oo Shabeelle ay saaxiib yihii, waxayna maalintaas Cabdile iyo Maxamed Shabeelle is dhaafsadeen sheekooyin fara badan waxayna ku ballameen in uu meherku noqon doono habeer dambe, maalintaas wuxuu Maxamed Shabeelle galay sidii uug u sii gogol xaadhi lahaa. Arrinkaas habeenimadii dame ee lagu balamay in meherku dhaco ayaa waxa isugu yimid dad aad u fara badan dhammaana markii uu meherku dhacay ayay hambalyayeyeen Maxamed Shabeelle waxaan meerka fadhiiyay oo wakiil ka ahaa Hodon, Aabbaheed Cabdile Walanwal. Habeenkaas sidii ay caadadu ahaan jirtay wuxuu dhiilibay yaradkii iyo gabaagtii, Maxamed Shabeelle aad bay naftiisu u raysatay markay arrintaasu dhammaatay.

Cilmi oo habeenkaas magaaladda joogay, waxay saaxiibadiis kula taliyeen inuu ka tago magaaladda, hasa yeeshoo wuu diiday.

Maxamed sannadii u joogay Maydh, waxay ku ahayd dhawr sannadood wuxuuna had iyo jeer aad uga war wari jiray Hodon. Waxa se aad u qaboo sisay meherikii loo meheriyay, waxana Maxamed uu oggaa inay jireen dhawr nin oo lahaa maal fara badan oo qaarkood joogeen magaaladda Cadan dhamacsanyihiin inay guursadaan Hodon. Hasa yeesh ee umay suura galin, oo waxa aad taas ugu guntatay Hodon Eedad oo ku gacmo saydhay.

Intuu ku maqnaa Maydh, wuxuu diyaarsaday alaabadii uu ku aqal geli lahaa markuu ku noqdo Berbera. Badi alaabtaasuna wuxuu ka dirsaday Cadan.

Markii uu soo dhamaystay sannadii uu joogi lahaa Maydh, ayuu ku soo laabtay Berbera, wuxuuna waydiistay reerkooda in Hodon loo dhiso.

Cilmi intii Maxamed Shabeelle ku soo laaban Berbera ayuu dooni u raacay Saylac. Isagoo damacsan intuu u dhaafu Jabuuti iyo xeebaha Soomaaliyeed ee Faransiiska Guimaysto. Wuxuu Cilmi ogaaday in aan Hodon ka go'aayn qalbigiisa in kasta oo maanta nin kale mehersaday.

Waxay sanadu ahayd inarkaas 1937kii, waxaana Maxamed la aqal galay Hodon, wuxuu ku casumay arooskiisii dad aad u fara badan, si farxad le na way ugu dhammaatay.

Cilmi saaxiibkiis, Muuse, wuxuu maalmahaas qoray warqad uu u dirayay Cilmi ugana waramayay aqal galka Hodon.

Cacaliye Cilmi, waxaan kuu soc dirayaan salaan kasha iyo laabta ka soo go'day waxana jirta inaan dhammaantayo aad u fiicanahay. Wax war ah oo aan kaa waayey awgeedna aad bay noo war war galisay, maxaa yeelay waxa noogu kaa dambaysay adiga oo xannunsanaya.

Cilmiyow, waxaan aad iyo aad uga xunnahay inaan war-

qadan kuugu sheego in Hodon habeen dhawayd lala aqal galay ka dib markii uu Berbera ku soo laabtay. Nninkii la siiyay Cilmiyow waxaan filayaa inaad calool adaygto oo aad naftaada kala dirirto waxyabaha kuu jiidaya Hodon ood maanta aad isku daydo inaad Inan ale iyo inantaad doonayso ku tashatid haddii ay dhacday in Hodon la guursaday. Waxanan qabaa anigu inay Cilmiyow taasi kuu meal mari doonto, waanad og-tahay waxa kuu diyaar ah oo hore ba laguugu sheegay in aad Inanta aad doonayso ee ah lagu sii doono.

Waxaad nooga soo warantaa xalkaagu siduu yahay. Dhammaan saaxiibadaa oo ka xun arrintaas ayaa ku soo salaamaya.

Muuse Carab
Berbera, 1937

Warqadaas waxa Muuse uu u sii dhiibay nin naakhuude ah oo waday dooni lana yidhaahdo Ciise laguna naanayso «Ciise abu Naar», waxayna ku qoreed afka carabiga ah, oo waagaas badi warqadaha laysugu diri jiray.

Cilmi markii loo akhriyay warqadaas aad buu uga naxay maalmahaas waxa jirtay inuu Cilmi aad u xannuunsaday oo aannu ka kici jirin jiifka.

Markii habeen iyo dharaar uu jiifay ayuu wuxuu doonay inuu gabay u diro Hodon, gabayaasna wuxuu faray dabaysha sidii ay tahay qof wuxuuna yidhi:

Dabeyl yahay adda duulaya oon oradka dayneyne
Adigaan dakaameyn siduu Eebbe ku diraye,
Adigaa dul mari meal haday dogobbo yaaliin e,
Adigaan dariiq xun iyo daw ku celinayn e,
Alaha daayin aan kugu daariyee, duuli hadalkayga,
Doonyahba waw dhiib lahaa duub warqaado ahe,
Deg deg siinyo uun baan jeclo, oo dhawr dambay dhixiye,

Alaha daayinaan kugu daariyee daabac hadalkayaga,
 amaanada adaw daacadoo, door lagu ebdaye,
Daaroole weeyaan, halkaan daawi ku ogaaye,
Dalyaqaanka Muusaa yaqaan dawga loo maro e,
 Meeshii daleenyo adaan daah ku celinayne,
Dugtayahay, nin baa awadda dibad u laabnaa dheh,
 Uumatida daalayoo deri ku oodnaa dheh,
Malaha dabaylo hadlayaa dunida waw kow e,
 Anuu daayin igu dhaariyoo dood i soo faray e,
Damiinaa tahayoo kaa dan gaabsaday ye,
Dundumooyinku hadaladayday doog ka bixin lahaayeene,
Durida iyo buuruuhu na way damaqsan lahaayeene,
Sidaada mid aan didib ahayn kuma ba daaleen e,
Dooran garan weyday, oo dayn ka duushoo nin kale duuno ka
bixiyay,
Alle, kama duudsiyo xaqqu Aadmi kaa daho e,
Illyn, hadalka layskuma daree, dawgely waxan moodey,
Inta dumarka loo guursadiyo duuga anigaa leh.

Wuxuu gabaygaasu soo gaaray Muuse waxaana siday nin ka yimi Saylac wuxuuna aad uga waramay Cilmi xaalkiisa oo uu ku tilmaamay inuu maanta marayo heer xun ugana baqsan-yahay inuu u geeriyooodo jacaylka dartii.

Aad bay Muuse iyo saaxiibadii uga xumaadeen warkaa Cilmi looga keenay.

Muuse wuxuu yidhi : «Cilmi oo igu soo halqabsaday markii uu tirinayay gabaygaas waxay muujinaysaa sida aan isugu dheereyn hadba xaalkiisa ula socon jiray, wuxuuna ku yiri du-baysha, Muuse ku hagaag isagaa Hodon kuu tilmaami doonee, waxana jirtay in gabaygaasu markiiba gaaray Hodon oo Muuse dad badan u mariyey.

Muuse wuxuu yidhi : «Sidii warkaas aan ugu helay wa-xaan sugi jiray goorta ay cid kale noo iman doonto oo geeri

noogu warami, heer aad u halis ah ayuu gaaray oo aan wax ha-dahabka soo bixin. Dabadeed waxa soo qaaday magaalada Berbera.

Markii Cilmi la keenay Berbera ayaa aad loogu gurmaday si loo badbaadiyo noloshiisa, waxaana la isku dayay markii uu xoogaa joogay ee uu yar restey in loo guuriyo.

Cilmi markaas wax tallo ah, uu hayay ma jirin. Haday kala tashanayaana ma ogolaadeen inuu naag kale guursado. Waxayna filayeen inuu ladnaan doono haddii ay u guuriyaan.

Intii aan arrintaas lagu kicin guriga ayay ugu imaan jireen waxayna ka sheekeen jireen, Hodon, waxayna Cilmi dhagihiisa maqashiin jireen warar aan wax ka jirin oo waxay ugu jeedeen, ha ka xumaadoo naftiisa ha ka jiro. Maalintii dambe ee la ogoleeysiiyay inuu dagaaladda oo dadka aad u warwar galiiyay Cilmi ma kala ogeyn maxaa yeelay wax rajo ah oo naftiisa uu ka qabay ayaan jirin.

Hodon iyo qoyskeedu waxay u baxeen magaalo aad u yar oo 40km. u jirtay Berbera.

Cilmi tixo gabayo ah oo uu tiriyay markaa dagaaladu soc-deen wuxuu yidhi :

Saraayaa la sheeg sheegayay saman culaadeede,
Sanir kama eegayay bay keentay samadiiye,
Dunida sideedii ku noqon laba sariiroode,
Siidhiga heertaan la bixi suubantaan rabaye,

Baada, Hodon walaasheed, maray ka faalootay bixdaa waxay tiri: «Suuban maxaa dhigay anigay gacanta iigu jirtay».

Hasa yeeshay, ma uu ahayn nin dhagahiisa wax galayaan ayaa wuxuu ah heer aan lays daba qaban karin. oo dareemaya wixii xumaato ah maxaa yeelay heerkuu gaaray

GUURKII CILMI BOODHARI

Dabayaqaadii 1939 kii ayay isu tageen dhammaan oda-yaashii ka tirsanaa qoyska uu Cilmi Boodhari ka dhashay iyaga ooy dabada ka wadaan saaxiibadiis oo iyagu aad uga dha-ragsanaa danqaardaha maanta uu gaariisayey jacaylka uurkiisa jiifaa.

Waxay arrinkii gorfa-gorfeeyaanba oo ninba tallo soo jeediyo, ayaa waxa kacay oday ka mid ahaa odayaasha meesha isugu yimid «waxay ila tahay maanta sida qudha ee Cilmi oo naftisu heer halis marayso aynu ku badbaadin lahayn inay tahay in Maxamed Shabeele loo tago oo aynu weydiisano sano inuu u furro Hodon "Cilmi", taas waxaynu horta ka wa-da hadli doonaa odayaasha ka tirsan qoyska uu ka dhashay iyo hadba nimanka kale ee aynu wax garad ku tilmaami karo ee iyana ka tirsan qoyska ay Hodon ka dhalatay.

Waxaan ugu taliyey mar haddii C i l m i aanu Hodon mooyee maanta himilo kale inaba lahayn oo laabtiisu raacdya lagana gooy karayn waa inaan faraha ka qaadnaa taladiisa ama mar hadaan garanay inaan ka wada hadalo oo wax u qabano sidaas yeelaa wax kasta aan ka mudanee.»

Badi way isku raaceen iyaga oo u riyaaqaya talladaas uu soo jeediyay ninkaas odayga ahi, dhawr oday ayaa se arrintaas la dhicin oo ka aamusay.

Oday kale oo ka mid ahaa odayaasha oo ka tirsanaa ku-wa aan u riyaaqin ayaa istaagay oo wuxuu yiri : «war niman-yahow, sidee baan nin ugu la tagi karaa noo fur naagta aad qabtid ? Miyaan xeer lagu dhaqmaa jirin mise waad iska in-dha tiraysaan ?

Odaygii hore ee tallada soo jeediyay ayaa wuxuu yiri : «wax la iska indha tirayaa ma jirto, hasayeeshee waxay noq-tay wax lagama maarmaan ah, waa inaan u huraa waliba maal-

keena oo aynu dhammaan u guntanaa wax kastaa hayna gaa-reene.

Oday aad loo tixgaliyo oo si aad u haboon goorahaasba u dhageysanayay ayaa hadlakii looga baxay, dhammaana waxay filayeen inuu gooyn doono fidhigan la isugu yimid oo nina ma filayn hadii uu kacay Warsame inuu hadalka uga dambeeyo.

«Rag allow tallada laguma dagdego, waxaanad ka fiirsan intay ku hor yaaliina dib ayay dhibaataadeedu kuu soo gaartaa ama se ceeb hadba wixii ay leedahay, tan maanta ina hor taal-laa ee aynu isugu nimidna waa arrin aan hore inoo soo marin oo inagu cusub. Meel dhaw uun inaan wax ka eegnaana ina-guma fiican noo haday talladeenu noqoto sidee baan Cilmi wax ugu helaa oo nafteena ka fakarin oo eegin ceebta dhammaan-teen ku imaanaysa ileen inkaa arriminaye, waa mid aad u fool kun wax aynaan maanta u fadhiyina inay ka yimaadaan waa la arkaa oo hada aan inoo muuqanin..

Cilmi, arrinkiisa iyo xaalkiisa aad baynu uga wada dha-ragsanahay, inaan maanta wax u qabano way ila haboon tahay, hasayeeshee lama dhacsani umana riyaaqin talladaa aad soo jeediseen ee kow dhaha ?

gegedan aan maanta fadhino hadalkaasu mid ka fulaya oo go-aan u ah inaba noqon maayo ee kaw dhaha ?

Dhinac kale ayeynu ka istaagaynaa oon wax ceeb ahi inoo-ga imaan.

Cilmi maanta hadii aynu qabno inaan talladiisa hayno waa inuu ogolaadaa wax alle iyo wixii aan ugu talino, waxaynu ugu talinaynaa inaan u guurino gabar aan u soo xulay oo aad u dhaqaalaynaysa, dhibaatooyinkiisa oo dhana dusha ku qaaday-sa, Hodon se waxay u jirtaa inta cirku inoo jiro ee sidaas ogsoonaada. Hadii se Cilmi tallo lagula noqonayo wuxuu ka qa-bona la waydiinayo looma baahna inaan ka wada hadalo wa-xasoo dhib ahna faraha la galo.

Waxaan idin leeyahay oo balan inoo ah "Cilmi" tallo la weydiinayaa ma jirto, waxaan ku tallo galaynaa inaan galo sidii aan ugu guurin lahayn aniga intaas ayay iga tahay nimanya-how».

Warsame cidi ugama dambayn hadalkii hayeeshee xoogaa ayaa meeshii lagu hasaaway laguna soo qaaday gabayadii uu tiriway.

Cilmi arrinkaa ayey soo hor dhigeen saaxiibadiisa iyagoo ku hadlaya afkii odayasha si tafaftirana, way uga dhaadhici-yeen go'aankaas la gaaray.

Cilmi waxay ku noqotay naxdin qalbigiisa iyo jiidhkiisa naafasay kuna abuurtay uur ku taalo iyo taws, waxaanu aad isagu dayay inuu ka gacmo taagto wuxuu se oggaa inuuna hayn maanta itaal uu kaligee isku wado sidaas darteed ayuu Cilmi wuxuu madaxa ka ruxaba ku gacan galay ooy uga tallo roonaa-deen mudo markay ka soo wareegtay ayaa maalintii dambe lala soo hadlay gabar dhaladkeedu ahaa carab kuna dhalatay magaaladda Berbera oo nin hore u guursaday lana yiraahdo "Faakhira" waxana isla markiiba la dhammeyay wixii kale ee qabanqaabo ahayd ee arooskiisa ku xirayd.

Habeenkuu aqal gali doono habeenkii ka horeeyey ayaa dhawr nin oo qoyskiisa ahi ku soo qaadeen Hodon iyaga oo calooshiisa baaraya.

Waxayna u sheegeen inay Hodon inaba ogsoonayn wa-xaan Cilmi la dhibaatoonayo dan iyo muraadna kala hayn ee uu iska dhurmayo dabadeed Cilmi oo naftisu aad u guba-nayso ayaa wuxuu yiri : nimanyahow waa adduunyoo qofna kama dhibaato la'aado ana sidatan aad aragtaan waa la iigu daw galay. Halkii buu gabay ka tiriway oo wuxuu yiri :

Intaan adiga kugu goni ahay geed hadaan la hadlo,
Ama aan gawaan qodayo Mey gamasanateene,
Gaaladu ha joogtee sidaa gacal ma yeeleene,
Gardariyaa maxaan Hodon cabdaay kaaga go'iwaayay,

Sidii aad go'aygii tahay iyo macawstaan goostay,
Ama aad godkii aakhiriyo geeri iga baajin,
Ama aan gayiga lagu ogeyn gabadh kaloo googta,
Gardariyaa maxaan Hodon cabdaay kaaga go'iwaayay,
Gadiidkii aan toosabaadaan kuu guntanayaaye,
Goobtaan fadhiistaba dhulkaan faro ka jeexaaye,
Ma daaraahaan la hadlayaa dhagaxa duugoobay,
Sidii aad gidaar tahay maxaa kaa igarab taagay ?,
Gardariyaa maxaan Hodon cabdaay kaaga go'iwaayay,
Guunyana kolay gamaan ku tahay gurigii joogteeeye,
Manaa guursan kari waayin oo geesi waan ahaye,
Waan kaa gun gaadhaayayoo helay gadaaliye,
Gardariyaa maxaan Hodon cabdaay kaaga go'i waayay,
Haatan se waan guursanaayaa hadii guule ii wacaye,
Oon waliba gaadhaan ka dayan goboladiiniye,
Iyadoo gabii u eeg markaan guga kaxaynaayo,
Aan gahaydhliyo la tago guubadadii hawdka,
Aan ganuunta ugu shubo gooha laban-keeda.
Gabiskiyo cayaaraha markuu geel jiruhu tumayo.
Ha gayoobin waa taad lahayd gool jabaan helave.

Waxa u cadaataav saaxiibadiis wali Cilmi inuu laabta ku hayo Hodon wax kasta oo la soo hor dhigana u dhadhamayn hasayeeshee waxay ku farxeen isbadalka ka muuqday markay dhadhansadeen dhuuixeena gabaygan uu tiriay, inkasta oo uu calaacalayay hadana cadho uu Hodon ka cadheesanyahay kama madhnayn gabaygiisa maxaayeclay sidii uu u jeelaaday wax uu ka helay oo hadal **ah** ayaan jirin.

Galabtii Cilmi lagu soo waday gurigii arooska loogu tallo galay ayaa waxay dhammaan dadku istaageen wadada labadee-da hareerood badidood dadka meesha taagnaa inay Cilmi daa-wadaan, waxay u haysteen inuu yahay nin waalan oo aan xi-shood inaba aqoon, qofka kale aynu farta ugu fiiqayay iyagoo sidii ay galbiska la socdaan jidka hareekiisa maraya.

Cilmi tallaabodu way ku adkayd oo wajigiisu wuxuu batala waxaanu ka xumaa guurka maanta aan ku haboonayn ee lagu khasbay.

Cilmi oo dhinacyaha ay kaga jiraan saaxiibadiis. Muuse iyo dhawr kale ayaa waxay soo hor mariyeen arooskii gutigii Hodon lagu qabay, halkaas ooy mashxarad durbaan dumarku la daba socdeen, Cilmi waxaas oo dhan wuxuu ka ahaa nin dhagala' Cilmi Faakhira uma guursan jacayl uu u qabo ee waa laga tallo roonaaday. Habeenkii oo dhan ayaa loo ciyaarayay oo la maaweeelinayay. Ciyaartii oo socota banaanka ka socota gudaha ay la joogaan saaxiibadiis oo ay wax hadal ah ka la'yii-hiin ayuu fadhigii ka kacay oo wuxuu galay qolkii hurada hal-kaasoo uu habeenkii iyo dharrartii oo dhan uu hurdo ka kici waayay maalintii oo dhan ayay saaxiibadiis kor joogeen wax dhaqdhqaqaq ah se wey ka waayeen cunto ka dagtay jidiinkii-sana ma jirin, goor ay tahay makhrib ku dhawaad ayuu mada-xa la soo kacay, dabadeed wuxuu arkay dhammaan saaxiibadiis oo kor jooga wehelisana haweenaydii loo guuriyay markaa-su yiri :

«Hodonay biyo i sii harad baa i haya e ?»

Dhammaan wey naxeen oo waxay moodeen inay Hodon soo gashay mise cid aan Faakhira abayn oo wehelisaa ma jirto, Fakhirise dhag uma dhigin hadalkii uu yiri ee biyihii ayey ii keentay oo waliba cunto u soo raacisay.

Muddo ayuu Cilmi socodka iyo hadalkaba yaraystay oo badi aanu guriga ka soo bixi jirin, waxa dhaecday isla markiiba inay soo cabatay Faakhira oo dhawr jeer lala hadlay Cilmi sababta oo ah wuxuu qalbigiisa gashaday Hodon ayaad guursay dabadeed carabkiisii ayaa mar walba oo uu isku dayo inuu wax weydiyo gafi waayay «HODON».

Faakhira muddo yar oo aan ka badnayn siduu Muuse yiri sadex bilood ayuu qabay dabadeed wuu furay, habeenkii uu

furayay ayay la taliyeen markaasuu yiri : «saaxiibayaal, waan ogahay inaad wanaag ila rabtaan hasayeeshee gabartan wax niyad ah uma hayo oo waad ogtiihin, ee iga daaya waan furayaaye».

Faakhiri hadda wali waxay ku nooshahay Magaalada Berbera, mar arrintaas laga wareystay kama ay bixin wax faallo ah hasayeeshee Cilmi waxay ku tillmaantay inuu ahaa «Nin dadkii waagaas ay isku waqtiga ahaayeen ka firad dheeraa».

Cilmi muddoo yar ka dib wuxuu noqday sakaraad oo xanuunkii inta badan soo hayay baa ku xumaaday. Dhamaan reerkii uu ka dhashayna way ka qusteen oo waxay qarteen inuunnu ka kacayn ee uu u god galayo jacaylkan idlaysay jiidhkiisii, heer ka uu gaarayna wuxuu ahaa sariirta oo uu kor saaraado. Habeenkii dambe iyagoo dhammaan soo boq-day oo la fadhiya wuxuu tirihey gabay uu tiriyo kii ugu dam-beeyay wuxuu yiri:

Hooyaalayay gabayga waa lagu wanaajaaye
Anigu na waayirkiisaan ehee waano iga qaata
Waageerka caadi waa indhaha walalac beenaade
Wax ku aragu waa wilkoon waayo kaa heline
Addinkay wax gaaraana waa loo wakinayaaye
Wehelo baday kala tagaan wiiqan u badkiye
Walaxdii dhinaataaba way kaa wayixisaaye
Waris baa wuxuu wad iga heiay ilila wacanayde
Iyadana wadeecada adduum wiil kalaw baxaye
Wadaam iyo qalbigiisa waxa la tagay wililigteediye
Intaa i waaninaysaan, dul baan weelka gurayaaye
Waa lay waramayaa dad baan weeye leeyahaye
Waxa kani wareer iyo ka badan caashaq waaxida e
Walaalooyinow waxan ka bixiqinaan ku waashaaye
Markan inaan wareegaan damcoo webiga dhaafaaye
Wiiradda raga iyo baan ka tagi wadhidda naagahae

**Waddaneeda Soomaali waan sii wadacayaaye
Wuxuu Eebbahay ii waciyo waa dambe aan dhawro.**

Cilmi oo amminsanaa dhibaataada ku timid naftiisa, aadna ula socday waxa uu ku dambaynayo, waxa uu gabaygaas ugu dambeeyay ku tusayay Siixibadiis iyo Nimanka kale ka tirsan reerkooda inuu yahay nin sii jeeda akna qabin wax hawo ah adduunyada, hase yeeshee, iyagu sidaa Silmi ay wax ugu Muuqdaan uma ay garanayn waxayna la ahayd inuu Cilmi xannuun kan ku raagi doono, dabadeed mar uun uu ka kici doono had-dii Hodon maanta la guursaday oo ay guri yeelatay.

Fikradaha Cilmi oo aan markaa muuqanin, waxa jirtay gabaygaa ugu dambeeyay ku yiri:

**Markan inaan wareegaan damcoo wabiga dhaafaaye
Wiiredda raga iyo baan ka tagi wadhida naagaha e
Waddaneeda Soomaali waan sii wadacayaaye
Wuxuu eebbahay ii wiciyo waa dambe aan dhawro**

Mar laga wareestay Maxamed Shabeelle Caashaqii Cilmi wuxuu yiri : «Cilmi Caashaqiisu wuxuu ahaa mid Nadiif ah oo run ahaantii dhab ah, lagana tiiraanyoodo, waxaan Cilmi isu lahayn aqoonaad u fiican oo Aadbaan ula sheekeesan jiray intii aanan guursanin Hodon iyo markii dambe ee aan guursday ba, waxaana jirtay in Cilmi dhawr goobhood aan isugu nimid oo aan la kaftamay, waxa jirtay inaan maalin ugu yimid Cilmi oo kaligiis meal fadhiya, ana waxa ila socday nin aan saaxiib ahayn, markaas ayaan is-gacan qaadnay, in yar markaan fadhinay ayaan ku idhi: "Waar Cilmi waxba ma isku dayday?" iimuu jawaabine wuu qoslay, markaasaan haddana ku idhi :

"Illeen waa ku kanoo jeex kamaa joogee", Cilmi waxaan qaba in waligiisba aad iiga iishoon jiray, wuxuuna iigu jawabay: "Maxamed, waan iska ladahanay baryahanba"; markaas

ayaan ka daayay su'aalihi.

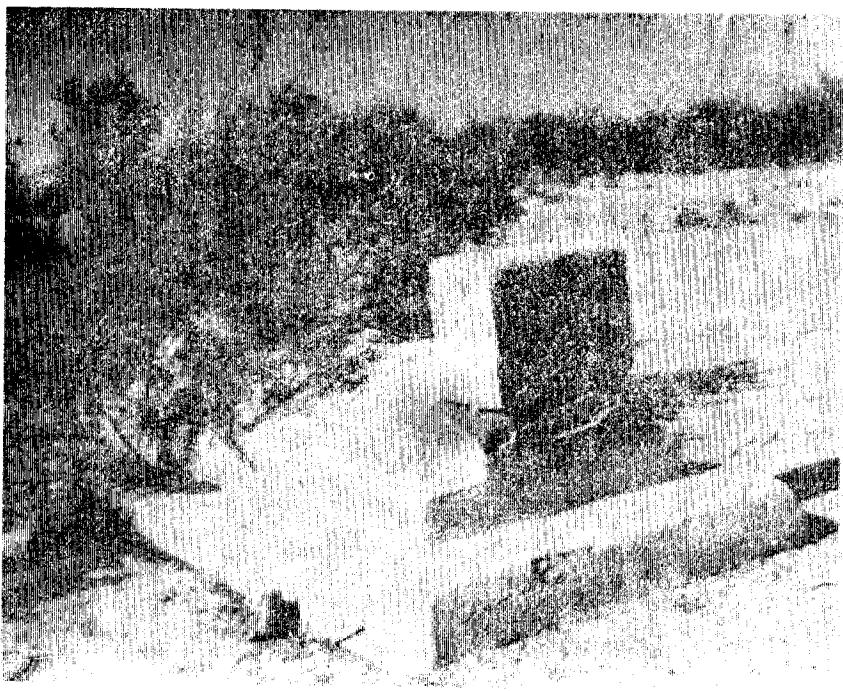
«Mabeenki dambe, ayaan waxaan u imid dhawr nin oo fadhiya dukaankii ninka carbeed hortiisa oo sheekeesanaya, markaasaan ana ku soo biiray oo sheekaddoo ka qayb qaataay markii aan xooggaa yar fadhinay ayaan nin ka mid ah nimankii meesha fadhiyay oo aan aqoon ii lahayn ayaan wuxuu ka shee keeyay sheeko Caashaqa oo aan badnayn waxayna sheekadaan su ku fadhiday maahmaah aad iiga nixisay waxayna ahayd mid ah carabi: "Al cishiq ximaar wa man laa yarxamo ximaar ibna ximaar"; macnaha maahmaahdaas waxay tahay: "Caashaqo waa dameer ka aan u naxriisana waa dameer — dameer dhalay".

«Markii ay maahmaahdaasu ku dhacday labadaydda dha good aad baan naxay maxaa yeelay waxaan arkay inay ii hayso oo anigu aan ahay nin ka nixin oo u naxariisan caashaqa uu uu Cilmi la jiifo, waxaase jirta in anigu ba aan Hodon jeelaa ee waanan la jiifsan sidiisa oo kale».

Waxa jirta in dadku ay maanta u haystaan kuna sheekoo staan in aniga inta la yimid la iga codsaday inaan Cilmi nolo shiisa badbaadiyo oo dartii aan Hodon u furo kana qaato xoolo aad u fara badan oo nool iyo mood ba leh oo waliba la ii raa ciyo gabar alliyo gabartaan doono, taas oo maanta qof waliba uu madaxa ku haysto aad iyo aad baa la iigu eedceeyaa waxu na la iigu sheegaa oo la iigu tilmaamaa inaan ahay nin dhigal galay oo qof qudhay jaray, arrintaas wax ka jiray lama arko anigana wax la ii la yimid ma jirto, eid kale oo loola taqayna ma jirin oo loo soo ban dhigay, waxaase jirtay waxyaabo u eeg oo soo duul duulay hayeeshee nina lama soo hor dhigin, waxayna tahay arrin aan suura galayn oo lagu ceeboobayo abidna lama maqal nin lagu yiraahdo gabarto aad qabto nim kale ayaa doonayee u fur, haddii aniga la ii la yimado na waxay noqon lahayd mid reebta Taariikh tan ka sii weyn, waa na lagu kala xaal qaadan lahaa, anigu Cilmi kama qaadin

Hodon, Cilmi wuxuu ahay nin gabya oo lagu sheekeesto inuu jecel yahay Hodon, wax u dhexecayyna ma jirin reeku na aad bay Cilmi uga soo hor jeedeen oo lama ay doonayn inantooda Cilmi inkasta oo aanu weydiisanin.

Siday dadku maanta qabaan haddaan u raaco, nina haweenadiisa nin kale uma fursen gurigiisana nina nin kale uma baabi'iyeen, qof kasta oo arrintaa u dhuuxana wuu garan karaa dhibaatada ay leedahay, anuguna Hodon waxaan u qabo ayaan u guursaday iyo kalsoonii aan ka arkay inay ii hayso ka dib markii aan weydiistay reerkooda, Cilmi haddii uu Hodon jeclaa aniguba waan jeclaa mana ay ahayn Hodon gabar Cilmi u doonanayd sida ay dadka qaarkii u haystaan ee waxay ahayd gabar gurigooda joogta oo guur doon ah una dhalatay maamuus iyo xilkasnimoo kana dambaysa taladda ay raaskoodu u soo jeediyaa.

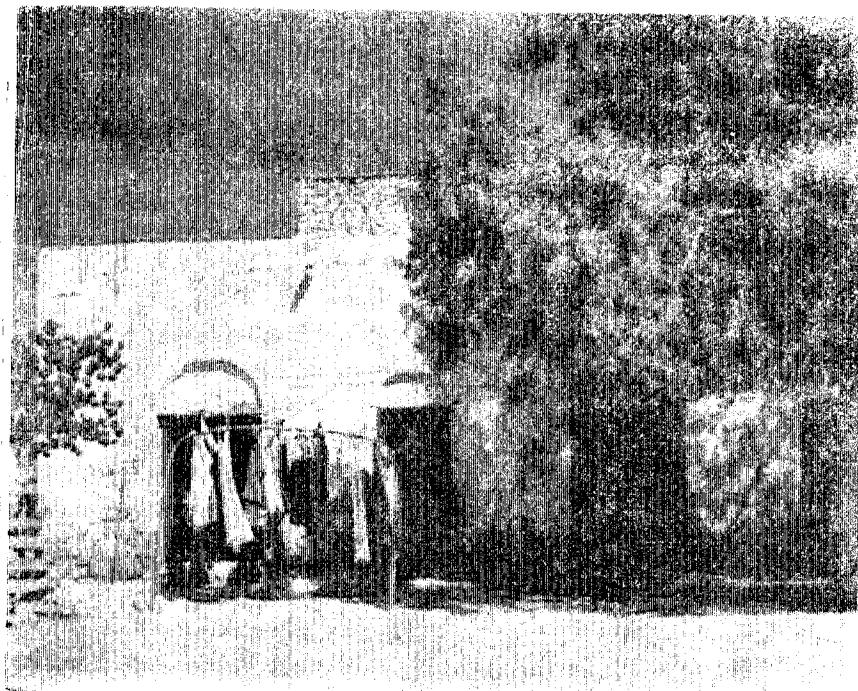
Beertii Jacaylka «Qabrigii Boodhari»

Barbari haday tahay
Baradii jacaylkee
Boodhari ku aasnaa
Ka bad baadimaayee
Anna inaan ku biiraa
Maanta layga baqayaa

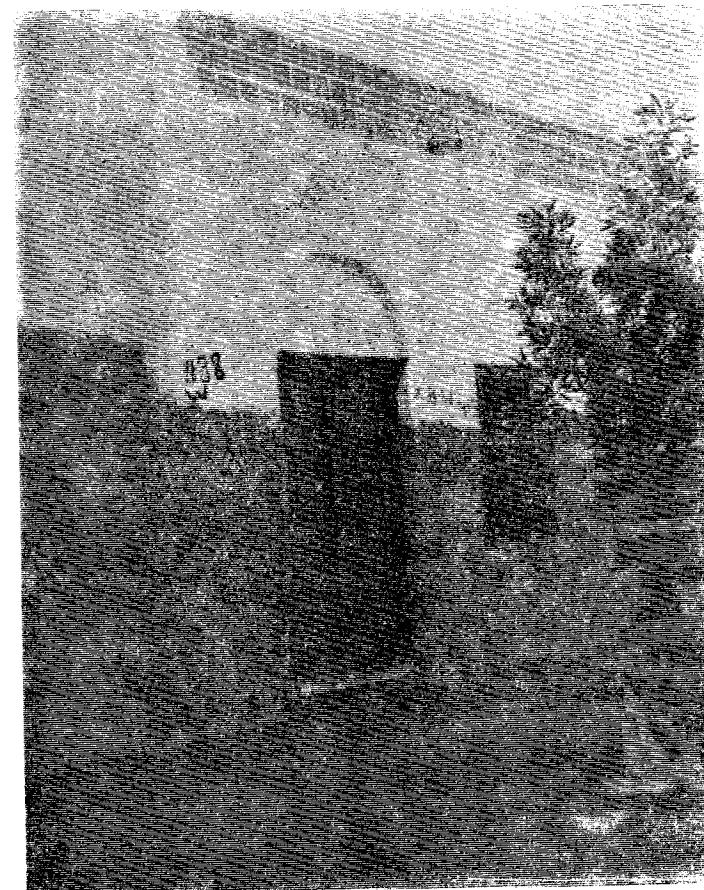

Sawirkani waa meel ka mid ah meeshii uu Boodhari ka shaqeenn jirey waxayna

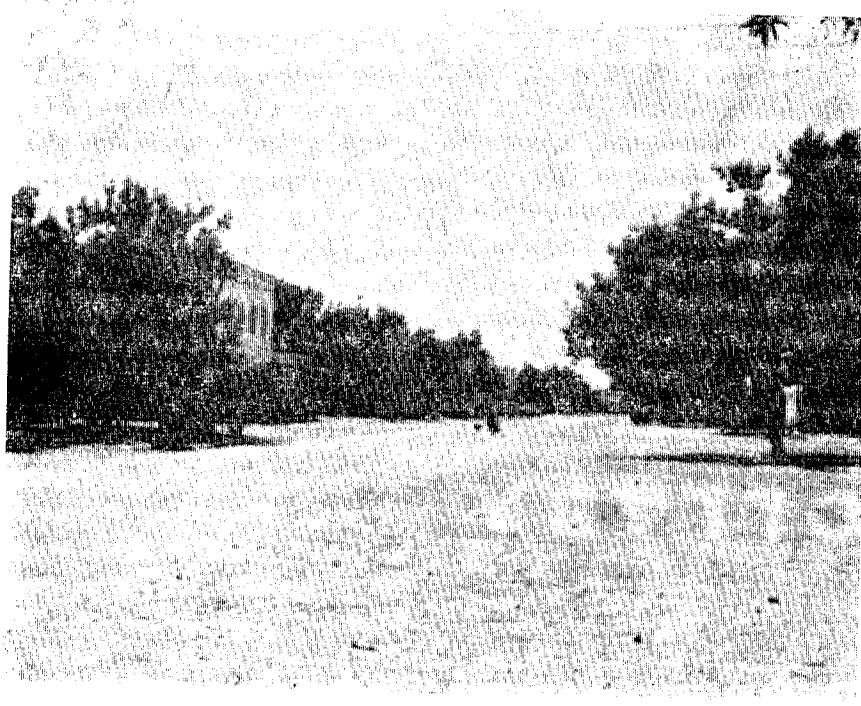
ku taallaa Suuqa «Daaroole» (1934kii.)

Guriga xigga midgta waa gurigii uu ku geeriyooday Boodhari 1941di

Gurigii lagu aroosey Hodon 1957kii, wuxuu ku ynaal xaafada Daarooke.

Bartamaha Magaalada Barbera

Waxa loo buseelaa
Badda xaaxigeediyo
Badhtamaha magaalada
Barta dhamasta weyn loo.
Nastu baafinaysoo
Baxsan ay dhex joogtee

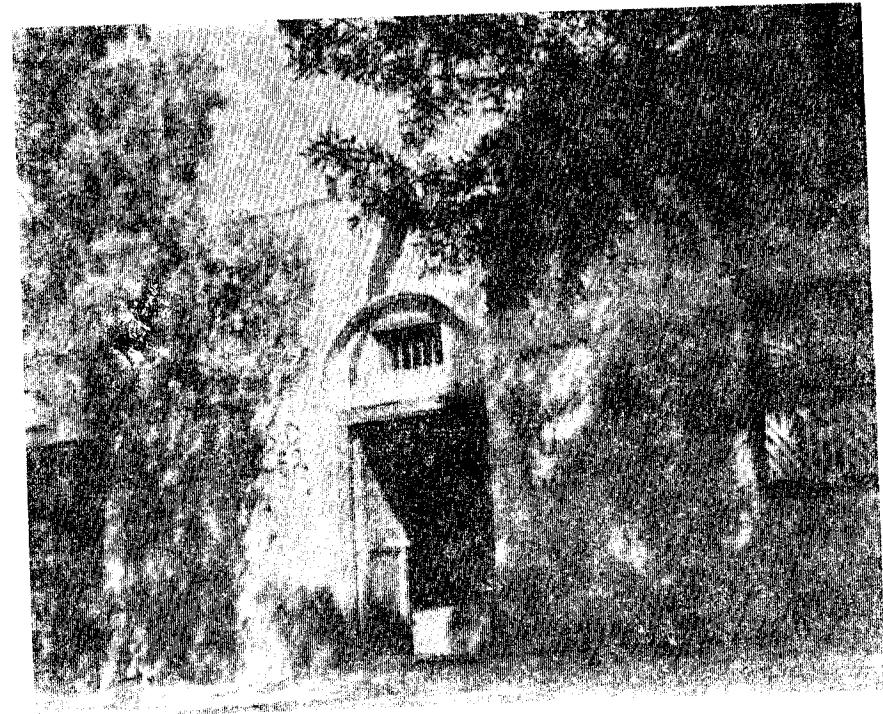
Muuqaal ah Magaala madaxda gobolka waqooyi (Hargeysa)

«Hiboo dooxa herer cagacageyneysa»

Guriga bidixda xigga waa goobtoo seexdey dharaar uu damacsanaa inuu arko

Hodon,
Hadh ka galay
Hurdadu wey
xuntee ho,hey
Maxay seexshey.

Foornadii uu ka shaqeen jirey Boodhari.